

Lyckliga möten i Ladakh

Lyckliga möten i Ladakh

1. Ankomst

"Jag kan inte se något skäl varför du inte skulle komma till Leh. Världen har låtit sig skrämmas till mondial paranoia av elfte september, och bara därför vågar ingen resa längre. Det är som en universell skrämselficka som alla har satt i halsen fullkomligt i onödan. Jag är i Ladakh nu och väntar på dig i Leh om du kommer. Så mitt råd är: kör medan det är grönt ljus. En resa är alltid värd att göra."

Så skrev Johannes. Det avgjorde saken. Resan hade förföljts av otur. I maj hade den bokats med Aeroflot, sedan kom den nya Kashmirkrisen med Indien och Pakistan hotande varandra med kärnvapen. Alla inställde sina resor till Ladakh. Jag uppsköt avbokningen i det längsta, men mina flickor på Aeroflot krävde dumt nog besked när krisen var som värst. Jag rådfrågade Indiska Ambassaden i Stockholm, som resolut förklarade att jag inte kunde resa. Därmed avbokade jag resan, bara för att flickorna på Aeroflot krävt mig på besked före midsommar.

Ladakhs Vänner i Stockholm rådde mig att ta det lugnt och vänta och se. Två av dem hade också bokat en resa som de fått avbeställa på grund av faran för att fastna i Ladakh om det blev krig i Kashmir - de hade låtit sig skrämmas och ångrat det.

När jag återkom från Finland med fördärvad högerhand var situationen helt en annan. Monsunen hade brutit ut i Indien och Pakistan, och allt vapenskrimmel hade tystnat totalt. Alla ångrade sina avbokade resor och lovade komma nästa år, som ju dock alltid är en skälm. Bara för att undersöka om det fanns några möjligheter rådfrågade jag mina flickor på Special Tours i Stockholm, som fixat min första stora Ladakhresa. De plockade genast fram ett alternativ med Lufthansa som inte var dyrare än Aeroflot. Även Indiska Ambassaden hade bara goda nyheter att förtälja, nämligen inga nyheter alls; så visum fixades, resan bokades, Johannes meddelades, och alla var nöjda - utom alla de skrämselfickadrabbade som ropte ack och ve över min nya livsfarliga resa till Ladakh, men alla sådana visste inte vad de talade om.

Sannolikt hade jag inte åkt om jag inte fått ett finger fördärvat i en motorgräsklippare i Finland. Den olyckan reducerade min arbetskapacitet med 50% och min musikverksamhet med 100%. Jag kunde alltså ändå inte arbeta tillfredsställande hemma i Göteborg, så det var lika bra att utnyttja tiden bättre. Alltså reste jag iväg till Ladakh. Först de sista dagarna före avresan, fem veckor efter olyckan, kunde jag äntligen skriva normalt med höger hand igen med obruten pennföring, ehuru fingret dock såg ut som en skadad barnpenis anfrätt av spetälska och jag ännu inte kunde traktera några pianotangenter utan att fingret sprack upp igen.

På dagen då Alexander Dumas fyllde 200 år bar det av. Förberedelserna var perfekta, då jag ostört kunnat ägna hela de tre sista dagarna enbart åt dem, och min föresats var att försöka göra detta till en perfekt resa. Naturligtvis sket det sig direkt.

På flyget från Landvetter vägrade personalen låta mig få resa med min lilla skäggsax och nageltång. De var vassa föremål, och den ringa storleken spelade därmed ingen roll. Jag fick slänga skäggsaxen och nageltången i papperskorgen eller skicka hem dem till mig själv med post. Jag skickade hem dem med post och beredde mig på möjligheten att inte få kunna klippa naglar och skägg på fyra veckor. Den "universella skrämselfickan" hade medfört flygpersonals allergi mot skäggsaxar och nageltänger, och då spelade storleken ingen roll.

Dessutom försenades flyget, så i Frankfurt var allt i panik då alla passagerare höll på att missa sina plan - Frankfurts luftrum hade drabbats av köbildning och förstoppning, så all flygtrafik via Frankfurt var försenad minst en halvtimme. Några svenska medpassagerare skulle till Amerika för att fixa upp ekonomin där efter World Coms konkurs, den värsta i Amerikas historia, och de hade bara 20 minuter

till anslutningsflyget. Naturligtvis fastnade vi då alla i en extra passkontrollskö, som varade i 20 minuter.

Lufthansaplanet till Delhi var dock tämligen angenämt, personalen var alert och effektiv, och man fick dricka hur mycket vin som helst. Värre var det sedan i Delhi.

Planet var ju försenat från Frankfurt, och innan man blivit färdig med bagagehämtning och penningväxling hade sista bussen till inrikesterminalen gått. (Det var efter midnatt, och jag skulle vidare med lokalflygplan till Leh.) Man var hänvisad till de taxibilar som fanns och råkade naturligtvis ut för skojare. I stället för att följa passagerarens önskan och köra honom till inrikesterminalen körde de honom till ett hotell och påstod att inrikesterminalen var stängd till klockan 5. Hotellet krävde 40 dollar för tre timmars vistelse där. Jag krävde att de ändå körde mig till terminalen. De körde mig till ett annat hotell. 17 dollar. Då krävde jag att de körde mig tillbaka till utrikesterminalen, om nu inrikesterminalen verkligen var stängd. Då körde de mig äntligen till inrikesterminalen men vägrade köra in mig på området, så jag fick gå de sista kvarteren. De krävde 450 rupier (90 kronor) för turerna. Jag gav dem 300, vilket var för mycket. Naturligtvis var inrikesterminalen öppen för resenärer som skulle med flyg 5.40 på morgonen. Klockan närmade sig 3, och där satt många passagerare färdiga och väntade.

Säkerhetskontrollen var också där mer än rigorös. Varje detalj i handbagaget analyserades. Jag fruktade i det längsta att de även skulle beröva mig min rakhyvel, men den var tydligen ofarlig trots rakbladet. Allt lämnades intakt efter total dissekering.

Så fick man än en gång flyga över bergen i Zanskar och Ladakh och skåda de oändliga snöhöljda 6-7000-meters-topparna ända bort till Karakoram och K2 och åter känna sig välkomnad av den härliga tibetanska högplatån. Resan hade då gått från Frankfurt över Budapest och Bukarest, över Svarta Havet och Kaspiska Havet, över Afghanistan och Rawalpindi till Delhi och upp till Leh. Halv sju i gryningen landade planet. Hela resan från Göteborg hade då totalt tagit bara drygt 16 timmar. Det var otroligt men sant.

I mitt gamla hem på gästhärbärgets Lung Snon var allting oförändrat, men några ofrånkomligt dåliga nyheter väntade, som väntat. På grund av "den universella skrämselfickan" var turisterna i Ladakh få i år, och inga volontärer kom i år till jordbruksprojektet. (Lung Snon är värdshus för "the Farm Project", till vilket det kommer ungdomar från hela världen för att frivilligt bo och arbeta en månad hos jordbruksfamiljer i Ladakh.) Allt hade inställts på grund av Kashmirkrisen i maj-juni, då föräldrarna vägrat låta sina barn resa iväg. Några hade dock rest till Ladakh i alla fall och i stället för att bo hos bönder rest omkring och turistat - Lung Snon var inte helt tomt - där bodde två andra par utom jag. Om turisterna varit för många förra året var de dock definitivt för få i år - ett underskott på gott och ont, liksom förra årets överskott.

Resan blev oväntat lyckad alltigenom, och den kommer att delas upp i följande avsnitt:

1. Ankomst
2. Johannes och Ali
3. Samtal med Johannes
4. Krisen
5. Lusttur i öknen
6. Fiasko i öknen
7. Tea at Tea - På te i Tea
8. Det händer i Lamayuru
9. Dött lopp i Wanla

10. Reträtt i Alchi
11. Musikalisk överraskning i Alchi
12. Ingen monsun i Israel
13. Dalai Lama gör entré
14. Lilla Italien i Götsang
15. Dambjudning i Leh
16. Nubrafiaskot
17. Dalai Lama i Leh
18. Vägen till Manali
19. Banketten i Dharamsala
20. Avsked med eftertanke

Del 2 : Johannes och Ali.

Johannes hade inte förändrats alls, och det första han sade till mig var: "Du har inte förändrats alls," varpå jag följaktligen svarade: "Vi tycks båda ha passerat tröskeln bakom vilken förändringar inte längre är möjliga." Vi är nu båda 50 år gamla.

På mitt förslag gick vi till Dreamland, även om han hade föredragit ett annat ställe, men när det visade sig att vi fick sitta helt ensamma på takterassen (på grund av hettan) var han nöjd.

Han såg genast mitt finger. "Det där ser inte bra ut," sade han. "Det är ingenting mot hur det har sett ut tidigare," sade jag. Eftersom han kände till hela historien behövde vi inte beröra saken vidare.

Han var över lag tillfreds över situationen i Leh. Han menade att turismen hade varit för våldsam förra året, medan nu, då den sjunkit till 20 procent eller mindre allting var lugnare, friare och billigare och folk fick mera tid och anledning att tänka på väsentligheter. "För mycket turism är enbart skadlig för Ladakh. De behöver en jämn stilla rännil av turism för att hålla den levande, som de kan ekonomisera med, men så fort det blir för mycket blir det ekonomisk översvämning, folk får för mycket pengar och blir egoistiska, de börjar motarbeta varandra och sabotera för varandra i konkurrensen, det blir miljöproblem genom nedskräpning, folk glömmer sin ladakhiska livsstil för att i stället bli beroende av ett ytterst nyckfullt penningflöde, som kan ta slut redan i morgon, och det uppstår kriminalitet genom luredrejerier som i hela Indien. Men ironiskt nog är det hinduiska turister som mest för med sig problem hit, inte västerländska, allra minst israeliska.

Ladakh borde vara modellen för hela Indien. Här får muslimerna och kashmirerna bedriva sina verksamheter och sin religion i fred, buddhisterna och ladakhierna har inga problem med att samarbeta med dem, och hinduerna lämnar båda befolkningsgrupperna i fred. Det klokaste Indien kan göra och alltid har gjort med Kashmir och Ladakh är att inte försöka hinduisera dem. Bara om de fortsätter att respektera Ladakhs och Kashmirs egenart kan de fortsätta underhålla situationen och behålla båda länderna. Därför är det en god nyhet att Indiens nye president är muslim. Situationen är motsatsen till den i Kina, där kineserna systematiskt och brutalt försökt sinofiera Tibet och Turkestan. Vi har konfererat här i Asien i tio år nu om Tibet, och ändå är det ännu inte självständigt. Ingenting har vi åstadkommit."

"Det blir tio år först nästa år."

"Nåväl, nästan tio år. Och situationen har bara blivit mera oacceptabel för varje år."

"Hur ser det ut med öppnandet av gränsen mellan Kina och Ladakh?"

"De bara pratar om det men gör ingenting. Kina håller mer och mer på att duka under för sina sociala infektioner, den skenande kapitalismen har medfört en ny

omänsklig hänsynslöshet och egoism som gjort att kriminaliteten börjat sprida sig som en löpeld, men det största problemet är de 120 miljonerna lösdrivare från landet som förlorat sina utkomster genom fördyringen och skatterna. Kinas inre problem blir bara svårare och olösligare hela tiden, varför de är så anmärkningsvärt tysta. De är lika tysta nu som Sovjetunionen var före 1989," sade han menande.

Jag påtalade de senaste statistiska uppgifterna om Sovjetunionens 63 miljoner människors död vållade av regimen mot Kinas bara 35 miljoner och Hitler-Tysklands bara 10 miljoner. "Det är mera i Kina och Tyskland. Glöm inte alla icke-tyskar som tyskarna mördade i kriget. Det borde vara minst 20 miljoner. Kinas offer borde vara minst 43 miljoner, troligen mycket mera, kanske till och med mera än Sovjetunionens, som är den enda av de tre siffrorna som är belagd med någon exakthet."

Vi avnjöt var sin kopp te och fruit curd, medan Lehs brist på buller (i motsats till förra året) inte störde oss det minsta. Han måste sedan bryta upp för att återvända till sina missioner, medan jag uppsökte min gamle vän Ali Rahi.

Ali hör till den bofasta muslimska befolkningen i Ladakh, och hans familj har arbetat här i ett flertal generationer. Han driver ett eget hotell men var i år påfallande pessimistisk. Han såg mörkt på allt och inte bara på framtiden.

"Turisterna kommer inte hit längre på grund av att deras försäkringar inte gäller för Kashmir. Händer det dem något står de utan försäkring. Det beror helt på spänningen mellan Indien och Pakistan utlöst genom terrorattentatet i det indiska parlamentet, och det kommer att ta två-tre år för oss att arbeta oss upp till samma turistnivå som förra året. Om det blir krig kan Ladakh stängas totalt för all turism för 10-15 år framåt. Då blir det sig aldrig likt igen. Något krig blir det inte nu i alla fall. Amerika har blandat sig i och avvärjt vad som kunde ha blivit en nyttig uppgörelse för lång tid framåt, men Amerika har inte återtagit sin bannlysning av Kashmir och Indien som turistland och har skrämt bort turisterna för i år. De kanske återkommer så småningom, men det kommer att ta tid. Den hinduiska och västerländska turismen har dock redan påverkat Ladakh i avgörande riktning, som måste leda till att hela livet i Ladakh förändras radikalt. Om 15 år kommer det att vara oigenkännligt."

Hans pessimism förbryllade mig. Kunde det ha varit 11 september som ställt till det för hans utblick? Han var ju muslim. Han verkade dock samtidigt friskare och mindre sliten än vad jag någonsin upplevat honom tidigare. Vi satt länge och pratade medan han mest utgöt sig över sin mycket sakliga och bistra uppfattning om situationen. Hans utblicks påtagliga ensidighets mörker kunde jag bara förstå mot den tänkbara bakgrunden av att den 11 september måste ha rubbat hans innersta cirklar.

"Fattigdomens tröst är, att ju mindre pengar man har, desto mer är de värda."

- J.B.Westerberg.

3. Samtal med Johannes.

"Nå," sade Johannes, "vad ska vi nu göra åt den ekonomiska världskrisen?"

"Det är inte mycket vi kan göra," sade jag. "Ingen av oss är ju ekonomiskt intresserad."

"Jag trodde du var det."

"Bara till nöds."

"Men situationen drabbar alla, och därför är den oacceptabel. Värst drabbar den alla småsparare. Miljardärer har råd att förlora 30-40 miljoner, men om en småsparare, som under årtal sparat ett livskapital på, säg 100,000, genom krisen förlorar mer än 30% utan att ha gjort något för att förtjäna det, så är det en orättvis katastrof för honom, eller hur?"

"Jag talade om detta med min bank strax innan jag reste hit. De menade att hela krisen berodde på psykologiska faktorer, att oron på börsarna mest berodde på mänsklig osäkerhet."

"Just det. Det var dit jag ville komma. Oron och osäkerheten kommer inifrån. Av någon anledning tycks mänskligheten ha förlorat sitt ekonomiska självförtroende, som om pengar och trygghet inte längre spelade någon roll. Naturligtvis finns det yttre bidragande orsaker, som Aidskrisen, som nu krävt 40 miljoner döda, fler än något krig, som den globala narkotikakrisen, som dagligen förvärras genom kriminalitet och desperation, som krisen med islam – den 11 september har islam fått ett Kainsmärke inbränt i pannan, som islam aldrig kan bli av med; som den argentinska krisen, förr ett av världens rikaste länder, och kanske framför allt genom den ständiga onda cirkeln i Israel av våld och upplösning, som bara går från ont till värre. Naturligtvis blir det ekonomiska självförtroendet lidande, och tryggheten försvinner. Tryggheten och säkerheten måste komma inifrån människan själv, och det är den psykologiska faktorn som måste åtgärdas."

"När jag reste hit träffade jag ett par svenskar på planet som skulle resa till Amerika enkom för att åtgärda den amerikanska krisen efter World Coms fall. Också i Göteborg hörde jag mycket talas om insatser som görs för att stärka den fundamentala soliditeten i framför allt det svenska näringslivet, där i stort sett allt går bra utom Ericsson. Det finns en styrka och en dynamisk kraft i det ekonomiska näringslivet som inte ger upp så lätt utan som snarare samlar nya krafter inför motgångar."

"Det tror jag också. Så kanske problemet löser sig av sig självt. Men hur ska vi lösa det israeliska problemet?"

"Det finns bara en lösning. Självordsbombarna måste upphöra."

"Där har vi det renaste absoluta vanvettet, men vanvettet har alltid varit ett bestående men hos mänskligheten. Sinnessjukdom kan inte kureras utan bara tolereras och levas med och i bästa fall inte göras värre. Men denna palestinska självordssinnessjukdom tycks åtminstone individuellt förgöra sig själv. Problemet är att inför varje ny inträffad självordsbombare ökar Israel våldet och trycket och driver därmed fram nya självordsbombare."

"Ja, det är en ond cirkel."

"Och inte heller kan ju Israel bara se på när en självordsbombare spränger en busslast med civila oskyldiga åldringar, kvinnor och barn i luften. De måste göra något åt det, och så förvärrar de läget."

"Kan du se någon lösning?"

"Nej. Kan du?"

"Nej."

Tyvärr var vi överens på denna punkt, och vi teg båda.

"På tal om självdestruktivitet, hur i all sin dar kunde du stoppa ditt finger in i en gräsklippare?" passade han på att fråga.

"Det var en stressituation. Gräset var långt och skulle klippas för första gången för året. Ju längre gräset är, desto längre stannar fukten i gräset, om det har regnat, och desto omöjligare är det att klippa. Nu var regnet överhängande, väderleken hade lovat nederbörd, men gräset var ännu relativt torrt efter två dagar utan regn, och hälften hade jag redan lyckats klippa föregående dag. Men nu är vår gräsklippare sådan, att stannar man den mitt i pågående klippning medan det ännu finns bensin kvar får man inte i gång den igen förrän den helt och hållet svalnat. I detta läge

lossnar vänstra framhjulet. Det hade lossnat förut, dagen innan hade jag lyckats klippa fastän det satt löst, det var bara att sätta på det igen om det lossnade, men så finner jag att hela sidoskenan, som håller ihop dammsugaren, också har lossnat. För att få på den igen måste jag lyfta maskinen för att få skenan på plats. Det är då det händer."

"Men er gräsklippare är ju då rena dödsfällan. En olycka måste ju då hända förr eller senare."

"Det konstaterade jag också efteråt."

"Kommer du någonsin att kunna spela igen?"

"Jo, men troligen aldrig lika bra som tidigare."

"Men allt vad du har spelat finns väl inspelat?"

"Jo, men bara i hemmagjorda otillfredsställande inspelningar."

"Så ska det vara."

Han var nöjd men inte jag.

"Men för att återgå till Israelproblematiken, skulle du säga att den är jämförbar med problematiken i Kashmir?"

"Det finns mycket i de båda situationerna som påminner om varandra, och det tragiska intrycket är ungefär det samma. Det finns knappast en familj i Kashmir som inte har förlorat en eller två söner i det nu femtonåriga inbördeskriget. Det är lika nyckfullt som bomberna i Israel: det kan smälla när som helst och var som helst, och vem som helst kan bli offer. I regel blir det bara oskyldiga offer. Ansvariga för detta är bara de militanta fundamentalisterna. Nu efter talibanregimens fall i Afghanistan kanske terrortrycket lättar något i Kashmir men knappast märkbart. Jag tycker inte om regeringen i Indien heller. Kongresspartiet förde en mycket klokare och försonligare politik med större vidsynthet, men de fastnade i självgodhet och korruptionsskandaler - mycket var Indira Gandhis fel. Nationalistpartiet BJP är mera kortsynt och aggressivt och fattar gärna förhastade beslut. Det är bara de som ligger bakom de fatala diskussionerna om att avskaffa artikel 3 om särskilda bestämmelser och privilegier för Kashmir, som omöjliggjort hinduisk invandring i större skala i Kashmir. Icke-kashmirer får icke köpa land i Kashmir, är huvudbestämmelsen. Om denna avskaffas kommer hela Kashmir att förena sig mot Indien, vilket är det värsta som skulle kunna hända både för Kashmir och Indien. Så jag hoppas verkligen att BJP inte är så dumma."

4. Krisen

Jag beslöt att äntligen lösa Sankaramysteriet. Där skall finnas ett kloster, och varje år hade jag sökt det utan att finna det. Byn ligger rakt norr om Leh, och vägen dit är nog så besvärlig (genom raviner och vattenfall) om man inte tar den bekvämare omvägen.

Jag frågade första bästa person, en ung flicka, som spontant visade vägen till klostret genom mycket vidlyftiga gester. Det var tydligen en lång omväg dit. Men när jag skulle följa hennes råd stack en annan flicka ut huvudet och bad mig välkommen att stiga in.

"Är klostret här?" frågade jag då dumt. "Nej," svarade hon, "men du kan komma in hit i köket."

Där satt fyra flickor inklusive de två jag redan bytt ord med. Min unga liberala värdinna, visade det sig, var från Sikkim och gift med en guide, som just nu klättrade på Stok Kangra, Ladakhs högsta berg på över 6000 meter, där man vanligen tvingades avbryta bestigningen av dåligt väder. Hennes tre väninnor var hennes skolkamrater från Delhi på besök. Det var hur angenämt som helst, och underhållning saknades minsann inte för resten av den eftermiddagen.

Så löste vi klostermysteriet tillsammans. Det fanns inget riktigt kloster i Sankara. Därför hade jag aldrig funnit det. Det fanns bara den stora vita avlägsna stupan längst bort och högst upp och intill den en liten tempelsal, men det var allt. Men med eller utan kloster hade vi det hur trevligt som helst, medan min värdinna bjöd på saft och te och kakor och fick mig att lova att hälsa på henne igen.

Sedan gällde det att besöka min vän högst upp och längst bort i dalen i det sista huset där. Han var hemma i vanlig ordning, och vi hade en rejäl pratstund. Om Ali Rahi varit väl pessimistisk så var min vän här motsatsen. Han trodde absolut att den stora turistinvasionen skulle komma i augusti.

Naturligtvis diskuterade vi också världsläget med den massmediala hysteriska förvrängningen av allting, så att ingenting stämde med sanningen. Han var mycket kritisk mot Amerika och president Bush, som han menade att körde med en omöjlig attityd.

"Om man har det utgångsläget, att alla som inte är för en är emot en, så kommer man ingenstans i världen eller livet. Man måste acceptera att alla ens medmänniskor är ens jämlikar, vem man än är och hur fattiga de än är. Bara för att amerikanerna är så rika är de inte bättre än oss fattiga. Om de kör med oss och kommenderar oss och befäller oss att följa deras regler, så måste situationer uppstå som den i Twin Towers. Vem du än är så går det inte att kräva att någon annan skall vara dig underdånig. Det är dödfött. Lika rika och stora i käftan som Bush och amerikanerna är, lika mycket har de kvar att lära sig."

Det var ljuvligt att sitta där på hans terass med pastoral utsikt över hela nejden i den vackra eftermiddagens gyllene ljusprakt. Han rådde mig att någon kväll uppleva skymningen från det lilla klostret ovanför slottet i östra utkanten av staden.

Jag hade planerat att småningom ge mig ut på diverse utfärdsturer, men det tillstötte problem. Redan under denna begränsade dagsutflykt ådrog jag mig blodiga skavsår, och benen ville inte riktigt orka. På kvällen utvecklade jag (motvilligt) en ny gräslig visdomstandsinfektion-inflammation, som bara kunde kureras med whisky. Nästa dag hände någonting med magen, så att man frös hur mycket filter man än tog på sig, och febern var uppenbar. (Exakt samma sak hände förra året nästan efter exakt lika många dagar efter ankomsten.) Hittills hade jag haft problem med konstant rinnande ögon, vilket problem nu undanskymdes av de värre problemen. Dagen efter febernatten stapplade man omkring som ett nyfött lamm. Det var bara att uppskjuta alla tänkbara utflykter.

På min gamla tibetanska stamkrog "Tenzing Dickey" träffade jag ett par som var bofasta i Manali. Han var engelsman medan hon var israeliska eller fransyska. De hade haft liknande problem i år, och hon hade understundom varit död.

En annan gammal vän uppenbarade sig: mattförsäljaren vid centralkonditoriet, som hade skaffat sig en större och bättre butik vid the Main Bazaar. Han återupptog genast sina matt-trugande manövrer mot mig men var samtidigt som vanligt älskvärdheten själv.

I bästa form var dock mina tre spanska reskamrater från flyget. De hade redan hunnit besöka Hemis, Thiksey, Alchi och Likir och hade planer på att fara upp till Pangong Tso. Det lät mycket frestande.

Johannes hade lovat att vänta på mig i Lamayuru, när jag gjorde min västliga utflykt, men ännu var jag långt ifrån i form för att kunna genomföra den.

Långfingret fortsatte sina märkvärdiga nybildningar. Ännu en nagelflisa kom plötsligt ut ur fingrets inre, medan det fortsatte att kännas bättre, ehuru nageln såg ut som vad som helst utom en nagel. På grund av den ständiga massagen kommer fingret att bli mitt hårdaste och starkaste. Det blir helt vanskapat men likväl i någon mening användbart.

Värre var det med Internet i Leh. Det var ytterst nyckfullt. Vi var ett antal personer i ett cybercafé som tålmodigt om och om igen försökte bli uppkopplade med bara ständiga nedkopplingar som resultat.

På kvällen den fjärde dagen försökte jag dock infria min gode väns rekommendation att bege mig upp till Tsemofortet till skymningen. Det lyckades. Uppstigningen var brant och kräver en viss bestigningsprecision - stiger man det minsta fel på väg upp eller ner så ligger man där, vilket är förbjudet ur bergsbestigningssynpunkt. Tsemofortet ligger högt ovanför Leh och över dess slott, och min vän hade rätt: skymningsutsikten över hela staden och bort mot Zanskarbergen i fjärran med dess snöklädda toppar var värd vilka kraftansträngningar som helst.

Detta var dagens goda nyhet: jag kunde klättra i berg igen utan besvär. Febern var borta, jag kunde hålla gott tempo igen, pulsen hade gått ner från 90 till 80 (medan 70 är det optimala i Ladakh: då är man i god form.) Därmed var vägen öppen till Likir och vidare improviserade vandringar därifrån mot Themisgam och Lamayuru.

Mitt guest house hade nu tre andra gäster utom jag: en ny engelsman, som just kom tillbaka från en 20-dagars trekkingtur i Zanskar, och två japanskor, en mycket vacker och charmerande som talade god engelska, och en som inte gjorde det och som var flintskallig. Man undrade i vad för relation de stod till varandra, men de gjorde allting tillsammans och höll sig helt för sig själva.

Med tanke på mitt tillstånd lagade min värdfamilj till kvällen åt mig den idealiska hälsomiddagen: nässelsoppa med risotto och curd och mycket morötter. Allt gick ner med god behållning. Samtidigt spelade den indiska radion alla de praktfullaste ariorna ur Verdis och Puccinis bästa operor som "La Traviata", "Tosca" och så vidare, medan jag frossade i det mystiska kapitlet i "Bröderna Karamasov" om Storinkvisitorn som jag just hade kommit fram till. Krisen verkade vara över.

5. Lusttur i öknen.

På morgonen stötte jag ihop med Ali Rahi, och han var rena motsatsen till förra gången. Plötsligt hade turisterna börjat komma, och han såg fram emot gyllene tider igen. Jag berättade om min planerade veckoutflykt och frågade honom till råds om det höga passet Tar La mellan Mangiu och Wanla. Han erkände att det var svårt men inte omöjligt. Om han medger att det är svårt är det mycket svårt. Samtidigt hävdade han dock att vandringen Themisgam-Wanla över Tar La kunde klaras på en dag. Det var hans expertutlåtande. Vi får väl se.

På gatan träffade jag igen det schweiziska par jag mött uppe vid Tsemofortet, och vi stod en lång stund på gatan och konverserade. Vi pratade bland annat om Einstein som var (frivilligt) schweizisk medborgare från före första världskriget ända tills han blev amerikansk medborgare på 30-talet. Fastän han arbetade i Berlin och försvarade Tysklands sak ända tills den gick förlorad 1933 förblev han alltså schweizisk medborgare av eget val. Han blev det före första världskriget av pacifistiska skäl. Också med Johannes hade vi diskuterat fallet Einstein.

Bussen gick mot Likir klockan fyra, och resan dit var som sig bör hur idyllisk som helst. De enda andra västerlänningarna i bussen var ett franskt sociologpar från Lyon, som var mycket trevliga och i Ladakh för första gången. Vi hade sällskap ända upp till det imponerande klostret, det näststörsta och -rikaste i Ladakh efter Hemis och mycket mera imponerande och spektakulärt än Hemis, där det dock var fullt i gäststugan. Vi fick bege oss tillbaka ner till byn 6 km nedanför och föredrog att göra detta till fots över bäckar och raviner och kom ner samtidigt som bussen.

Norbu Guest House var helt sig likt från förra året, och både värden och hans fru kände genast igen mig. Den enda förändringen från förra året var att de fått

elektricitet och bytt ut sina solenergilampor mot denna, men elektriciteten fungerade inte alltid, till exempel när vi kom, så vi fick klara oss med stearinljus. Då hade det varit bättre att behålla solenergitillgången. Emellertid kom elektriciteten tillbaka lagom till middagen.

Jag frågade om österrikiskan som varit så vimsig här förra året och som jag visat tillbaka till byn sedan hon vandrat vilse i terrängen i tre timmar, men mitt värdfolk visste ingenting. De kom inte ihåg henne. Så vi får aldrig veta om hon någonsin kom till rätta.

På grund av att middagen blev så sen (till följd av vår sena ankomst till klostret) först halv 10, blev sömnen därefter. Vi sov alla dåligt men steg ändå upp i ottan klockan 6 för att följa med bussen upp till klostret. På vägen ner till hållplatsen passerade vi det nya hotellet, som också heter Norbu och ägs av samma familj. Det har alla faciliteter: dusch, varmvatten och allt, men vi hade föredragit det gamla. Det var pappan till värden till det gamla som förestod det nya, och han hade inte en enda gäst, medan vi alla tre hade föredragit det gamla färdigt inpyrda kyffet.

Munkarna tog väl emot oss på klostret, och vi fick vara med om hela pujan från början till slut med 70-80 munkar i alla åldrar från 7 till 80 mässande sina ständigt crescendoerande mantras.

Vädret var idealiskt för vandring, då solen inte var ensam på himlen utan mestadels skymdes av moln. När jag tagit det sista fotografiet av klostret gick den helt i moln. Det skulle bli en relativt lätt promenad till Yangthang.

I det längsta väntade jag hos Norbu på mina franska vänner, men de satt fast i klostret. Precis när jag skulle bryta upp kom de äntligen plötsligt, och vi lovade återse varandra i Sumdo eller Yangthang.

Som väntat blev promenaden genom öknens en baggis. Genom att solen inte stekte, och genom att mitt bagage var bättre organiserat i år (visserligen tyngre, men i ryggsäck i stället för axelväska,) blev ökenpromenaden rena lustturen. Genom att solen ständigt skiftade belysning genom att turvis gömma sig bakom olikfuntade moln växlade öknens färger och skådespel oavbrutet, så att man blev fullkomligt knäppgalen av den överväldigande skönheten från de i glödrött, gyllengult, rostbrunt, blekgrönt och gråblått skiftande bergen och klipporna. Redan efter en dryg timme nådde man fram till Sumdo.

Tre damer var hemma i byns enda men stora hus: en mormor, en ung dam och en ung flicka. Alla ville bjuda mig på te, och liksom förra året fick man sitt lystmäte på detta samt aprikoser. Ingen av dem kunde ett ord engelska, men vi förstod varandra bra ändå. De visade stort intresse för mitt finger och trodde det var spetälska, men så bra var det inte, och jag försökte fåfängt övertyga dem om att det inte var spetälska. Skorven hade lossnat och nageln var borta, medan de djupa ärren knappast gjorde fingret likt ett finger, så deras preliminära diagnos var helt förståelig. Annu när jag gick ville mormodern bjuda mig på middag och den lilla flickan bjuda mig på en extra omgång te, men i Ladakh hoppar jag alltid över lunchen.

Även bestigningen av Charatse La (3760 meter) blev en baggis, och halv ett var jag framme i Yangthang tre timmar efter att jag lämnat Norbu i Likir - enligt guideboken skulle etappen ta drygt 3-4 timmar. Ändå hade jag stoppat ofta och fotograferat och även haft en ordentlig tepaus i Sumdo.

Ett av de högsta nöjena med att resa är att återbesöka platser där man varit förut och förnya bekantskapen med gamla vänner där. I Likir hade jag blivit varmt igenkänd av Norbu och hans hustru, och så blev det också hos min gamle värd i Yangthang. Han bjöd genast på en termos te som jag spetsade med min whisky för att fira den lyckliga återkomsten till Yangthang någonstans bortom molnen i bergen i det avlägsnaste nordliga Ladakh.

Hittills hade lustturen varit en dans på rosor, men vägen ner till Rizong var mycket värre än man förmodat. När uppklätringen till själva klostret begynte märkte man att man plötsligt hade bly i benen och inte orkade mycket till. Dock var man inte så helt slut som man var förra året, och en liten munk visade mig gladeligen runt till de allraheligaste ställena. Inte en skymt av någon annan västerlänning var där att finna i detta det kanske nättaste och hårdast disciplinerade av alla kloster i Ladakh.

På vägen tillbaka uppsökte jag min lilla gumma i gården uppe i skogen. Hon tog precis lika hjärtligt emot mig som förra året och dränkte mig i tsampa och smörte, vilket var precis vad man behövde. Hon ville även bjuda mig på middag, men jag tackade nej.

Jag kunde sedan ta den sista uppklätringen tillbaka till Yangthang utan att vila på vägen. Det hade varit helt omöjligt förra året. Alltså var det knappast berättigat att klaga på sin kondis.

Likväl hade Rizong-vandringen tagit betydligt längre tid än vägen från Likir trots att jag lämnat kvar ryggsäcken och bara tagit kameran med mig. Jag kom inte tillbaka förrän halv sex fastän jag startat före två. Ändå var Likirvägen betydligt längre. Tydligen hade man ändå lyckligtvis sina gränser.

Men mina franska vänner hade inte kommit. Jag började precis oro mig när de äntligen dök upp. De hade tagit det tämligen lugnt hela dagen, och i Sumdo hade de utom lunch även tagit en välbehövlig tupplur på tre timmar - medan jag ägnade mig åt avancerat professionellt självplågeri i Rizong.

På kvällen talade jag med värden på det andra gästhuset i byn, Padma, till vilken jag haft ett hemligt brev med mig från Likir. Denna värd var nämligen bror till vår Likirvärdas pappa, han som drev det hypermoderna hotellet utan gäster, så denna värd var min Likirvärdas farbror. Brevet visade sig innehålla ett tack för senast och underbara familjefotografier.

Mina franska vänner hade frågat mig till råds om vägen Rizong-Hemis-Shukpachen, vilken jag hade avrått ifrån - förra året tog Mathilda och Rhoda den vägen och hade det mycket svårt. Min Padmavärd avrådde även från Tar La. Detta okända pass, som alla har olika meningar om, tycks bli denna resas stora mystiska hägring och Shangri-La, som vi kanske aldrig får reda på sanningen om.

6. Fiasko i öknen.

Utomordentligt utvilad efter nio timmars sömn lovade dagen inte annat än gott. Vädret var strålande, och alla var på bästa humör. Mina franska vänner skulle nöja sig med en tur ner till Rizong under dagen och tillbaka, medan de följande dag planerade återfinna mig i Themisgam.

Vägen till Themisgam var inte svår. På halva vägen låg det mycket idylliska samhället Hemis-Shukpachen med en obligatorisk gumpa mitt i byn, som mest var värd ett besök för de spektakulära omgivningarnas skull: Hemis-Shukpachen är mycket naturskönt beläget. En dam kallade in mig till sitt hus, som var ett omfattande gästhus i vardande. Hon passade på att göra reklam för sin syster i Saspol, som hade egen rörelse där med splitternytt gäst- och festhus. Jag ville inte göra henne besviken med att omtala att Saspol inte låg på min väg. Hon bjöd på te och var mycket intresserad av mina kartor, då hon aldrig tidigare hade sett så utförliga kartor över landet hon levde i. Jag hade kunnat underhålla henne hela dagen med dem om jag velat.

Passet efter Hemis-Shukpachen var ännu lättare än passet mellan Yangthang och Hemis. Man kom snabbt upp till krönet (bara 3710 meter) men möttes sedan av en svidande överraskning: på andra sidan fanns ingenting utom tomma rymden och ett

tvärbrant stup. Först när man ansträngde ögonen en smula kunde man upptäcka att det faktiskt ringlade en smal stig neråt i sicksack, men man fick verkligen anträda den försiktigt för att inte störta ner.

Från passet skulle det bara vara utför och nedåt hela vägen fram till Themisgam, så det var bara att knalla på, vilket man pliktskyldigast gjorde, medan tiden gick. Men vägen verkade bra lång. Den följde en uttorkad vattenravin som hela tiden krökte sig i kroker vilket den inte skulle göra enligt kartan. Ändå blev jag inte ett dugg orolig, förrän plötsligt dalen öppnade sig för ett felaktigt landskap. I stället för de blomstrande bygderna kring Themisgam utbredde sig det ödsligaste tänkbara ökenlandskap utan ett grönt strå. Till min ytterligare fasa framträdde för min blick ett vidsträckt indiskt militärläger. Jag hade trampat in i en fullkomligt fel del av världen.

För att kunna orientera mig var jag egentligen befann mig styrde jag kosan mot en avlägsen ensam människa, den enda jag såg, som höll på att tvätta sig i en balja utomhus från topp till tå. Det visade sig vara fullkomligt fel sorts människa. Han var en indisk soldat som bara kunde tala hindi. Han röt åt mig på hindi utan att jag begrep någonting, medan jag försiktigt frågade om vägen till Themisgam, vilket Ortsnamn han tydligen aldrig hade hört förut. Han krävde att jag skulle öppna min ryggsäck och hålla mig på avstånd från honom med den, som om han väntade sig exploderande granater ur den. Jag visade mit kexpaket och några böcker. Då blev han lugn men fortsatte att ryta att jag skulle gå därifrån men åt andra hållet. Jag hade tur som inte blev kroppsvisiterad eller blev av med min kamera, som jag klokt nog gömt underst i ryggsäcken. Det stod alltför pinsamt klart för mig, att jag hade klampat rakt in i en restricted area, förbjudet område för såväl turister som ladakhier, ett hemligt militärläger, där allt jag såg var hemligt; och han hade naturligtvis först tagit för givet att jag var en farlig Kashmir-terrorist. Som tur var hade varken han eller jag varit beväpnade. Vi kom båda undan med blotta förskräckelsen.

Jag gick åt andra hållet och kom småningom fram till floden Indus och orten Hubli. Jag hade alltså gått alldeles åt helvete fel och tydligen följt fel dal ner efter passet. Jag var förkrossad. I stället för att komma fram hade jag kommit längre bort från Themisgam än från passet. Det var ohyggligt frustrerande, i synnerhet som ökensolen stekte och mina krafter var på upphällningen. Fötterna och benen klarade sig, men axlarna klagade nu högljutt på den skavande ryggsäcken. Men det var bara att gå vidare.

Efter denna fatala omväg kom jag äntligen fram till Themisgam först vid tretiden på eftermiddagen efter sex timmars ökenvandring. Jag fann dock mitt gamla gästhus från förra året och blev omedelbart lika väl mottagen igen med massor av te och mat. Men jag ville bara vila av helt naturliga skäl.

Ökenvandringen från Likir till Themisgam är väl den vanligaste och lättaste av alla trekkingturer i Ladakh och borde ta tre dagar om man inkluderar Rizong. Om man inte inkluderar Rizong kan man göra den på en dag. Med Rizong är två dagar minimum. Jag hade åtminstone klarat denna tur på två dagar inklusive både Rizong och en extra omväg på 10 kilometer.

De enda andra västerlänningarna i Themisgam var två damer från Schweiz och Frankrike. De var på en privattur med en hyrd guide, som visste mycket och var angenäm att tala med. Äntligen fann jag någon som visste allt om Tar La! Han hade varit över passet fyra gånger och medgav att det var förskräckligt, i synnerhet om man måste leda en grupp. Han ansåg dock att jag hade goda chanser, då det var mycket lättare att bestiga det ensam. Man måste dock dela upp det på två dagar. Första dagen beger man sig upp till Tar och övernattar där och startar sedan passbestigningen tidigt nästa morgon, då denna är mycket besvärlig - passet är mycket brant på båda sidor, och det gäller att klättra upp nästan 2000 meter. Men när man väl kommit över passet är det lätt att samma dag komma vidare till Wanla och

Lamayuru. Imponerad av min prestation att komma från Likir på två dagar via Rizong, Hemis-Shukpachen och Hubli menade han att det inte skulle vara några problem för mig. Han kunde ha rätt, men jag avstod ändå frivilligt.

Mina axlar var helt förstörda av dagens ryggsäcksvedermödor, och även dagens båda pass på bara 200 meters uppstigning hade varit alldeles tillräckliga erfarenheter. Uppstigningen från Hubli till Themisgam hade varit värst. Uppstigningen till Tar La skulle vara på 2000 meter, från 3000 till 5200. Nej tack.

Det var inte meningen att resan skulle bli en självplågarresa med risk för bestående men som resultat. Tvärtom, resan var mest inriktad på nya kontakter och mänskliga utbyten, studier och framför allt nya inblickar i det mänskliga. Att besegra Tar La skulle bara vara en mans-chauvinistisk prestation och egotripp som skulle vara fullkomligt uttröttande och även innebära vissa risker. Det var mera värt att koncentrera sig på nöjena.

Guiden i Themisgam berättade också, att det var mycket vanligt att vandrare gick fel mellan de båda tvillingpassen Meptek och Lago La. Det hände ideligen, och alla olyckliga vandrare som råkade ut för det hamnade helt ofrivilligt i det indiska militärläget. Jag var alltså långtifrån ensam om denna genanta dumhet.

Ett annat oväntat fiasko: när jag kom ner till Indus tog filmen slut, och naturligtvis bytte jag då film. Efter några bilder blev jag misstänksam mot ljudet hos mataren, som ska dra filmen framåt. I kvällsmörkret senare öppnade jag kameran och fick då mina värsta farhågor besannade: filmen kunde inte matas fram utan hade släppt från början. När jag försökte igen visade det sig att filmen helt enkelt var för trög i sin spole. Den måste släppa i vilken kamera som helst. Det var bara att ta en annan film. Detta problem har aldrig förekommit tidigare.

Vi hade en angenäm middag på kvällen med hela familjen, och de var väldigt vänliga och omtänksamma mot mig. Det var för att återuppleva denna underbara stämning och vänlighet i Themisgam som jag velat återvända hit, här finner man det idealiska levnadssättet bland enbart jordbrukare närmare jorden än man kan komma, och deras empati, omtanke och samlevnadsvett är total. Man saknar ingenting här när det gäller ren mänsklighet.

7. *Tea at Tea* - på te i Tia

Efter min bästa Ladakhfrukost hittills var min ambition att bortom byn Ang bestiga Lago La-passet, bara för att få se hur jag gick fel igår. Byn Ang nåddes snart, och därefter fortsatte jag längs vägen och följde dalen vidare uppåt. Dalen visade sig vara lång och steg uppåt hela tiden. Husen blev färre och färre, och till slut lämnade jag den sista bosättningen bakom mig med dess sista människa, en gammal gubbe som gick och lagade sina livsviktiga fördämningar. Plötsligt tog stigen slut, och terrängen blev närmast omöjlig - bara stenfält som blev mer och mer ofrånkomliga. Så dök de första nässlorna upp. Nässlor trivs i Himalaya på 4000-4500 meters höjd. Men Lago La-passet låg på bara 3750 meter. Alltså hade jag gått fel igen.

När jag gick ner upptäckte jag vilket misstag som hade begåtts. Flera dalar mynnar ut i Ang-dalen, och jag hade valt den största, längsta och svåraste. Den rätta hade i stället varit den kortaste och lättaste. Jag gjorde inte något nytt försök.

Efter lunch gick jag upp till byn Tea, eller Tia, som det uttalas, där mitt värdfolk i Leh hörde hemma. Byn är spektakulärt belägen och tornar upp sig på en liten kulle omgiven av tre kloster, som är mindre iögonfallande och lockande. Men jag gick högst upp i byn och fann där en dörr på vilken det stod "Welcome". Det var oemotståndligt. Jag knackade på och steg in.

Där bodde en Buddhaskulptör som just höll på att arbeta på en ny Buddhastaty medan han drack Chang. Han ville också bjuda mig på Chang, men jag tackade nej,

då man aldrig vet hur denna rusdryck är - den varierar lika mycket som öl. Den kan vara förträfflig eller förfärlig - det är nästan som rysk roulette. I stället bjöd han mig då på smörte, som han tyckte var alldeles för salt, men jag drack det med god behållning, ty smörte har den goda egenskapen i Ladakh och Tibet att det hindrar munnens och svalgets uttorkning. En eftermiddag ute utan vatten är helt tillräckligt för att hela munhålan skall bli som pergament eller läder.

Vi hade gott utbyte där i hans konstverkstad och diskuterade ditt och datt, och naturligtvis kände han Dolma, min värdinna i Leh, och blev öm när han talade om henne. Han ville att jag skulle fotografera honom och hans senaste Buddha, men det var för mörkt inne, och jag saknade blix. Jag fick ta upp honom på taket.

Alla ville bli fotograferade i Tia. Normalt brukar man få hopar efter sig av tiggare och försäljare, men här fick man skockar efter sig som alla ville bli fotograferade. De var alla tacksamma fotoobjekt, enbart vackra, goda och älskliga människor, mest barn, och det hade varit lätt att ödsla några rullar film på dem. Det största problemet var att de helst ville synas i skuggan, där ljusets frånvaro gör ansikten osynliga på foto. I solen grimaserade de bara och ville helst därifrån.

Kort sagt, Tia var en underbar upplevelse, och jag lovade hålla kontakten med skulptören. Han hade Buddhor överallt i Ladakh, bland andra den stora i Thikseyklostret, och hans namn var Sonam Tsewang.

Mina franska vänner hade inte kommit till rätta. Jag fruktade att de hade följt mina fotspår ner till det hemliga militärlägrets fasor, men jag hoppades alltjämt. De enda andra västerlänningarna på stället, sedan damerna från Schweiz och Frankrike lämnat, var en anglosaxisk familj på campingen och några israeliska flickor på ett annat familjeställe.

Dess värre kom inte fransmännen. Det var bara att uppge fallet som hopplöst. Antagligen hade de gått lika fel som jag och sedan valt att avstå från omvägen till Themisgam. Förhoppningsvis får man någon gång veta deras öden. Om de följde mina fotspår, (inga fotspår är som mina sandalers, vilket Stephane hade märkt,) måste de också undra vad som hände med mig efter att jag som föregångsexempel gått så in i helvete fel.

Dagen avslutades dock i dur med att min familj bjöd mig på "skew", det bästa man kan få i Ladakh. För första gången på nästan en vecka kunde jag fullborda måltiden - bristen på aptit hade i regel gjort det omöjligt tidigare. Man mår väl i Themisgam.

Sonen till min värd blev mycket intresserad av boken jag läste, alltså "Bröderna Karamasov", så jag berättade lite för honom om Dostojevskij. Han rekommenderade mig att följande dag ta en direktbuss ner till Khaltens klockan 9, varifrån jag lätt kunde ta mig vidare till Lamayuru.

Det lät ju bra, men det blev annorlunda i praktiken. Till en början var bussen en trekvart försenad, så när vi kom fram till Khaltens hade den sista Lamayurubussen gått. Jag tillråddes att lifta med en truckförare, men ingen sådan fanns i stan. Det var då bara att börja vandra.

Vid checkposten någon kilometer bortåt, där man måste inskriva sig hos polisen, fick jag slutligen lift med en gammal sikh. Vi var sju stycken som trängdes i förarhytten, men det gick bra. Han begärde 50 rupier för min lift, vilket jag utan vidare gick med på.

På mitt gamla ställe "*Dragon*" välkomnades jag överhjärtligt av vad som verkade vara ställets enda gäst, en kraftigt överförfriskad österrikare från Salzburg, som genast bjöd mig av sin rom-whisky-coca-cola-flaska och krävde att vi genast skulle gå upp till klostret i sällskap med ställets flickor. Efter att jag åtminstone fått installera mig lyckades vi dra iväg fyra stycken, men en berusad österrikare av det gormande slaget är inte rätt man att placera i ett kloster i Ladakh. Flickorna försvann

ganska snabbt, och därefter försvann Jörg, som han hette, min druckne Salzburgare, in i något kapell eller någonstans. Han förblev spårlöst försvunnen.

Dock var han inte ensam. Han var där med en vän, de hade en egen bil och planerade färdas till Zanskar, det fantastiska bergslandet mellan Ladakh och Himachal Pradesh. De var egentligen tre, Jörg, Danny från Schweiz och Fritz från Danmark, men dansken ämnade hoppa av, och de hade en plats ledig i bilen, vilken de erbjöd åt mig. Jag lovade tänka på saken. (forts.)

8. Det händer i Lamayuru

Jörg var ett synnerligt praktfyllt men ganska prövande som sådant. Han hade druckit en hel liter rom strax innan jag kom, och hans vänner himlade med ögonen och sade att så hade det varit hela tiden. Det var troligen därför dansken hoppade av medan schweizaren var tveksam om huruvida Jörg alls kunde tas med på någon utflykt.

Han hade varit två gånger gift, och alla hans fyra barn, två i varje äktenskap, var fullvuxna. Hans första fru hade varit svenska och bodde i Lund, dotter till en letländsk fredsaktivist, och han hade trivts i Sverige, arbetat på sin svärfars gård i Värmland med 600 får, trivts med att köra traktor och skörda, men hans alkoholism hade lett till oundviklig skilsmässa. Samma historia hade upprepat sig i det andra äktenskapet. För tjugo år sedan hade han flyttat till Manali men först nu kommit hela vägen till Ladakh. Det säger sig självt att en rejäl daglig fylla på normal nivå är betydligt kraftigare och fatalare på Ladakhs nivå (3500 meter). Under bara någon timme hade han lyckats ragla på en hund, som bet sönder hans byxor, varpå han sparkade hunden blodig i käften; förlora nyckeln och låset till sitt rum, trötta ut inte bara sina vänner utan även alla andra på hotellet med sitt evinnerliga ständigt upprepade fyllesnack, väcka obehag hos alla barnen som han älskade, få butiksägaren att vägra sälja mera sprit till honom och förolämpa både värdinnan på stället och hennes syster med att öppet (så att hela världen hörde det) föreslå dem äktenskap. Han är 46 år gammal och har inte sett något av sina fyra barn på de senaste sex åren ehuru han fortfarande har kontakt med sina familjer, påstår han.

I sådant sällskap var det oundvikligt att drömma sig tillbaka till den perfekta idyllen i Themisgam, där den unge sonen visade ett så klokt intresse för Dostojevskij och lärdom över huvud taget - ingenting är så flexibelt och användbart som kunskap, det är något som alltid oavbrutet kan utvecklas, och det om något är det värt att fortsätta samla så länge man lever. Francis Bacon, som somliga menar att skrev Shakespeares verk, sade, att kunskap är makt, men kunskap är mycket mer än så. All makt är maktlös mot kunskap. Endast genom kunskap kan makt icke missbrukas. Kunskapen måste komma före makten. Därför är utbildning det absolut viktigaste i varje människas liv, och den bästa mänskliga utbildning som finns är att resa.

Och vem dök upp där på Dragon Hotel i Lamayuru om inte Stephane och Sandrine? De hade inte alls gått vilse som jag på väg till Themisgam utan infunnit sig där enligt programmet och sökt efter mig och minsann hört att jag fanns i faggorna men inte lyckats utrannsaka var jag bodde. Inte konstigt, eftersom mitt hus saknade namn och jag själv haft någon svårighet att återfinna det. De hade själva inte haft tur med sitt logi: de hade inte fått någon kontakt med familjen de bodde hos och fått spisa på sitt rum. De hade sedan gått till Khaltse via Tia och Dongdongpasset och sedan fått lift med ett annat franskt par mycket lämpligt på väg upp till Lamayuru. Det hade inte varit mycket trafik upp till Lamayuru.

Det var med bävan jag sedan gick upp till klostret för att uppsöka Johannes. Skulle han finnas där eller inte? Han fanns där och bodde i en mycket passande cell,

men han var ganska trött. Hur dålig jag än hade varit var jag i betydligt bättre form än han.

Jag berättade om mina öden och äventyr och om klientelet nere på Hotel Dragon. Han hade hört den berusade österrikaren högljutt stöka omkring bland munkarna på klostret under eftermiddagen och undrat vad det var för en narr. Nu fick han alla detaljerna. Han hade inget intresse av att komma ner och träffa klientelet.

"En typisk västerlänning, helt depraverad och bortskämd till aggressivitet och omåttlighet av det västerländska levnadssättet. Den mentaliteten finns inte i Asien, och därför föredrar jag Asien. Den kommer från Amerika, denna supermakt i spinn, som genom sin monopolställning som segrare i det kalla kriget inte kan hantera sin egen överlägsenhet. Mitt manifest från förra året - har du fått någon reaktion på det alls?"

"Nej, ingen alls."

"Jag tänkte väl det. Men jag står fast vid varje ord. Du får gärna använda det i tid och otid, ty det gäller. Enron och Worldcom är bara början. Kapitalistisk aggressivitet fungerar inte efter det kalla kriget utan måste bara stupa på sin egen absurditet. Konsumtionssamhället måste ersättas med ett mera realistiskt och sundare naturahushållningssamhälle med miljöhänsyn som viktigaste vägledare. En så självklar sak, som att de människor som lever närmast naturen är friskast, medan de som kommit längst bort från naturen är de sjukaste, borde vara en övertydlig vägledning för hela mänskligheten. Men president Bush vägrar gå med på Kyotoprotokollet med hänsyn till den amerikanska ekonomin, som han anser vila mest på oljebolagen, världens värsta miljöbovar, i synnerhet om man i deras kartell inkluderar bilindustrin.

Einsteins största besvikelse var inte Tyskland utan Amerika. När äntligen nazismen och fascismen besegrats i Europa såg han samma elände, samma militärchauvinism, samma förhärlikande av våldet börja på nytt i Amerika framför allt genom Hiroshima och Nagasaki. Det var en militär som låg bakom de bombningarna, inte Einstein och Oppenheimer, inte ens Teller. Einsteins enda bidrag till atombombsprojektet var ett enda brev till president Roosevelt i oktober 1939, där han varnade Amerika för att låta Tyskland komma först i atombombskapplöpningen. Det var Otto Hahn i Kaiser Wilhelm-institutet i Berlin som genomförde den första verkliga kärnreaktionen före kriget, vilket var anledningen till Einsteins berättigade oro. Roosevelt förstod att det gällde allvar och startade Manhattanprojektet, från vilket Einstein från början till slut hölls kliniskt utesluten.

Först när bomberna föll vaknade Einstein och hans Amerikakritik. Jag tror inte ens att han någonsin fick veta att general Graves avsiktligt höll de inlåsta vetenskapsmännen i Nevadaöknen oinformerade om att Tyskland tidigt övergett alla planer på en bomb i saknad av resurser. Men eftersom Amerika inte saknade resurser kunde general Graves se till att projektet slutfördes och att bomben användes mot civilbefolkningarna i Hiroshima och Nagasaki med cirka en halv miljon oskyldiga döda som resultat, något som Amerika var mycket stolt över, medan ansvarskännare som Einstein och Oppenheimer var nästan de enda som kände skuld."

Här är det kanske på sin plats att på nytt återge

Lamayuruförslaget,

av Johannes B. Westerberg (augusti 2001).

"Ideella frågor har varit mitt hela liv, och därför är jag sedan nio år i Himalaya. Mitt största engagemang är i den tibetanska frågan, för den ovärderliga tibetanska kulturen, dess överlevnad och Tibets självständighet.

Kapitalismen har spelat ut sin roll. Det har visat sig, att den kapitalistiska vulgärkulturen är ohållbar i längden. Man kan inte som dess världsledare George W. Bush gynna oljeindustrier och fortsätta grovexploatera naturen och kräva accelererande energiförbrukning och miljöförstöring för den egna ekonomiska trygghetens skull och blunda för växthuseffekten och tro att man i längden skall komma undan med det. Det går inte att exploatera världens tillgångar i all oändlighet och göra pengar därav utan att det blir bakslag i form av framför allt miljöförstöring och sociala orättvisor. Detta insåg redan Karl Marx och drog sina egna felaktiga slutsatser av problemet och utnyttjade situationen till att skaffa makt åt sina älskade proletärer. Det skapade en ohälsosam motsats i den kommunistiska diktaturen, som lever än idag i Kina med sin totala centralstyrning och sitt intoleranta bekrigande av alla ideologier och idéer utom den kallt och cyniskt materialistiska. Materialismen är grunden både för kapitalismen och för marxismen, dess extrema motsats. Materialismen infördes kanske av filosofen Sir Francis Bacon, samtida med Shakespeare, när han hävdade att människans materiella välfärd var viktigare än hennes andliga välfärd, som följaktligen kunde ignoreras. Men det är alltid farligt att bortse från någonting mänskligt över huvud taget.

Både kapitalismen med det hårda hänsynslösa samhälle som den har lett till har misslyckats liksom kommunismen med dess omänskliga förljugenhet och diktatur. Kina kallar fortfarande sin ockupation av Tibet 1950 för 'en fredlig befrielse' av Tibet, en fredlig befrielse som innebar en hittills 50-årig förföljelse och förtryck och försök till utplåning av tibetanernas identitet, kultur och religion, en massiv förstörelse av 6246 av Tibets 6259 kloster och tempel, överlagt mord på 1,2 miljoner tibetaner eller en femtedel av hela dess folk, och en massinplantering av kineser i tibetanernas land bara för att undantränga tibetanerna och med våld sinofiera Tibet, så att Tibet aldrig mera skall kunna bli tibetanskt. Detta är den kommunistiska diktaturens verklighet: en nationalegoistisk hänsynslöshet och omänsklighet utan gränser, precis som Hitlers nationalsocialistiska Tyskland och Stalins Gulag-Sovjetunion.

För att rädda sig själv tillgriper nu Kina desperat kapitalistiska medel för att föra sin sak vidare, så att Kina nu tvångskapitaliseras i forcerat tempo, så att allt hastigare de nya sociala orättvisorna i Kina växer kommunistpartiet över huvudet. Det gäller inte bara förföljelserna och försöket till utrotningen av meditationsrörelsen Falun Gong, det gäller hela fackföreningsrörelsen med dess förgreningar över hela Kina, det gäller Kinas största religion buddhismen, det gäller alla kristna, och framför allt gäller det alla Kinas bönder, som utsätts för ett allt absurdare skattetryck som de måste reagera emot. Det röda skynket som alla kommer att resa sig mot är den av kommunisterna framforcerade kapitalistiska korruptionen.

Detta var nu en exposé över det stora vansinnet, kapitalismens och kommunismens självdestruktiva materialistiska återvändsgränd. Världen behöver något annat. Världen behöver kärlek och framför allt förnuft för att kunna bemöta de globala problemen i form av överbefolkning och miljöförstöring.

Vad har vi för alternativ? Naturligtvis är det självklara alternativet till materialismen religionerna, men vilka religioner är förnuftiga? Islam, med dess fixeringar och predikningar av heliga krig med utstuderad och organiserad terrorism i följe? Ingen förnuftig människa vill ha något med islam att göra. Hinduismen, med dess kaotiska myller av mytologisk symbolik utan någon logisk ordning alls? Både

islam och hinduismen kräver att alla kvinnor skall gifta sig och få barn, ju fler desto bättre, annars är det något fel på dem som kvinnor, och de utesluts ur samhället. Detta är inte förnuftigt. Ingen förnuftig människa vill bekänna sig till islam eller hinduismen utom möjligen av lojalitetsskäl till den egna familjen.

Judendomen med dess hävdande av att endast de själva och ingen annan är Guds utvalda folk? Detta har aldrig tagits väl emot av andra folk. Judendomen har från början begränsat sig själv genom sin stränga konservering, och därigenom har den i motsats till alla andra religioner överlevt intakt genom alla historiska skeden men samtidigt aldrig kunnat bli en världsreligion. Genom sin lagstadgade folkegoism är den begränsad till bara det egna folket.

Återstår buddhismen och kristendomen. Båda har en unik företeelse gemensamt: klosterväsendet med celibat som huvudregel. Detta strider mot det naturliga förnuftet men är å andra sidan mänskligt sett ytterst förnuftigt, både ur ekonomisk och ur miljösynpunkt. Jag tror att framtiden kommer att domineras av kristendomen och buddhismen som de ledande världsreligionerna. Naturligtvis måste den gamle påven tänka om och sluta sabotera all barnbegränsning och flirta med islams vanvettiga familjepolitik, men han är gammal, och den galenskapen må förlåtas honom. Men för övrigt är buddhismen och kristendomen de enda helt förnuftsbetonade världsreligionerna. Kanske är vi på väg in i en ny sorts Medeltid med klosterväsen som ett av samhällets viktigaste element, där kunskap och bildning värderas högre och ges en rättvisare plats i samhället än hänsynslös kapitalism och vulgariserande massmedia."

9. Dött lopp i Wanla.

Vi var en imponerande skara entusiaster på morgonen alla med avsikten att vandra till Wanla på två timmar. (Vi märkte senare att guideboken fastställer vandringssträckan dit till minst fyra timmar.) Det var de båda franska paren och jag, och vi hade en underbar gemensam frukost alla tillsammans innan det begav sig. Till sällskapet sällade sig vår dansk, som plötsligt också ville hänga med, med den reservationen, att om två dagar måste han vara tillbaka på jobbet i Köpenhamn. Dessutom led han av ett förbålt nackskott, då han fått drag i nacken när han passerat de högsta passen från Manali (på över 5000 meter) i Dannys bil med Jörg drickandes och sjungandes och öppet fönster, bara för att vädra ut spritstanken. Dessutom var hans kondition allmänt i nedan, så han trodde inte han kunde hänga med.

Deras problematiska jeepresa på tre man hand i jeep från Manali, alla tre tämligen amatörmässiga som tre män i en båt, med bara Danny (schweizaren) vid någorlunda bruk av något erforderligt praktiskt sinne, med Jörg hur trevlig och underhållande som helst tills han började dricka och då allt i hans hjärna slog över direkt, så att alla spärrar släppte, så att han antastade och förolämpade alla gäster på hotellet, hela byns befolkning och hela klostret, och med Fritz från Köpenhamn slutligen som den patetiska delen av trion, hela tiden fruktande för den fatala dagen då semestern skulle ta slut, med ryggsnitt och nackskott och en kroppsställning som om han var skadskjuten och tämligen överbelastad av komplex och krämpor - alla tre långa och gämliga och magra som stickor, hur roliga och bedrövliga som helst.

Lämnande den trion bakom oss satte vi av mot Wanla. Det äldre franska paret från Strasbourg hade ordnat det så synnerligen väl och praktiskt för sig, att deras hyrda jeep med dess förare och deras bagage skulle vänta på dem i Wanla, varifrån de skulle fortsätta till Leh. De var gamla veteraner och hade fantastiska historier att berätta från tidigare Indienresor sedan 1972, när de första gången kom till Kashmir. Varje dag skulle de då firas med en fest, och det blev nya överväldigande festtillställningar för varje ny by och nytt ställe de kom till. De blev i princip tagna till

fånga vart de än kom, och alla skulle göra allting för dem medan de inte fick göra någonting själva. Jag kände igen den mentaliteten och kunde förvissa dem om att den fortfarande var förhärskande i Kashmir och troligen skulle fortsätta vara det intill tidens ände. Det blev dock för mycket för dem. De fann sig till slut nödsakade att helt enkelt fly.

Han var seismolog och berättade att ingen seismolog eller geolog var verksam i Ladakh, därför att geologin här var fullkomligt obegriplig. Allt var ett enda kaos, veckningarna gick i kors och tvärs och huller om buller, och bara av en enkel sten kunde en geolog i Ladakh få myror i huvudet för mer än en dags och natts mardrömmar. Därför hade Ladakhs geologi egentligen bara studerats från luften via satellit och flygplan, så att man åtminstone kunde kartlägga och få ett hum om de varandra korsande bergskedjornas fundamentala korsordssystem.

I Wanla var allting dött. Förra året hade här varit liv och rörelse med massor av ponnyhästar och campingläger. Nu fanns det bara ett litet tält där man till nöds kunde få litet nudlar och en kopp te. Det sköttes av små pojkar, som arbetade frenetiskt för de ytterst få gäster som förekom. Jag var den första för dagen och gick genast upp till klostret, som var stängt och låst - inte en enda munk förekom. Förra året hade här varit liv och rörelse med puja för full orkester mitt på dagen. Där uppifrån kunde jag se det äldre franska paret komma till byn, genast sätta sig i sin väntande jeep och köra iväg. De ville varken säga adjö till mig eller till det andra franska paret utan behagade föredra att följa sin gamla princip att helt enkelt fly från alla vidare ceremonier.

När jag kom ner hade dock Sandrine, Stephane och jag en angenäm lunch under det enda lilla campingtältet med te och nudlar. Medan vi satt där kom det två expeditioner förbi och rastade. Den ena var mycket omfattande med fem hästar, tre tält, tre anställda guider och kockar, medan det hela beställdes av ett äldre tyskt par, som energiskt spatserade omkring med dessa löjliga professionella vandringsstavar, som ser ut som skidstavar och som alltid ger intryck av att vara i stället för kryckor. Den andra expeditionen omfattade bara tre hästar och en guide och tillhörde ett ungt israeliskt par. De hade färdats 21 dagar genom hela Zanskar från Darsha strax norr om Manali. Hon var mycket söt och rar och angenäm att samtala med medan han tillhörde den vanligare arrogantare typen: stor och kraftig med naturliga översittarlater, en idealisk soldat men dålig världsman.

Intrycket av Wanla var alltså ganska vemodigt jämfört med förra året, då stället hade sprudlat av liv och vackert strålande väder. Nu var inte bara människorna utan till och med solen borta.

Stephane och Sandrine skulle fortsätta till Alchi, så vi skildes där. Jag rekommenderade dem mitt vattenhål i Alchi, det trevliga Choskor, och hoppades få träffa dem där i morgon. Så gick jag tillbaka till Lamayuru - 140 minuter, enligt guideboken minst 4 1/2 timme. Förra året hade jag tvingats rasta och vila på vägen, men i år gick det utan.

När jag kom till Lamayuru hade Jörg och Danny åkt iväg med sin jeep till Zanskar, förhoppningsvis utan att Jörg fått någon sprit med sig. Fritz var dock kvar, och snabbt kom även det unga israeliska paret, så vi var åtminstone fyra gäster på hotellet.

När jag besökte Johannes före kvällningen kom vi att fortsätta gårdagens samtal om Einstein, och han kom då även in på Israel.

"De flesta i västerlandet menar att Israel är en amerikansk koloni, och tyvärr har Israel fått mycket av Amerikas översittarmentalitet. Det var inte för ingenting som palestinierna satte i gång sin intifada 1987, samtidigt som Wanunu fick livstids fängelse för att ha avslöjat för en brittisk tidning att Israel hade kärnvapen. Intifadan började helt naturligt som en reaktion mot israelisk översittarpolitik, och för denna politik har Amerika alltid hållit Israel under armarna. Sedan dess har mycket hänt -

Kuwaitkrisen, där de olyckliga palestinierna tog parti för Saddam Hussein, och självmordsbombarepidemin, som ingenting kan ursäktas. Mot slutet av sitt liv ombads Einstein bli Israels president efter att Chaim Weizmann gått bort, men han tackade nej. Han ägnade i stället sina sista år åt att med kraft försöka arbeta för atombombsbegränsning och provstoppsavtal. Han slapp uppleva den bittra dagen när Mordechai Wanunu fick livstids fängelse för att ha skvallrat för världen om Israels atombombsprogram."

Han kunde inte komma till Leh när Dalai Lama skulle vara där 5-8 augusti utan måste från Lamayuru fara vidare till Kargil och Srinagar, men han såg en möjlighet att vi kunde träffas ännu en gång under denna resa i Dharamsala om två veckor.

10. Reträtt i Alchi.

Vi hade en trevlig afton på fyra man hand den sista kvällen i Lamayuru, Fritz från Danmark, det unga israeliska paret och jag. Men israelerna insisterade på att gå någon annanstans och äta, så de famlade sig fram genom kvällsmörkret upp till Shangri La och trampade ner sig i gyttehål och lergropar på vägen, som man gör när man går ut i mörkret i Indien. Hålorna finns överallt och är alltid osynliga tills det är för sent. Därför är det oundgängligaste man kan ha med sig till Indien en ficklampa.

Fritz var mycket underhållande hela kvällen och bjöd på Kashmiri Rom, som faktiskt var bättre än den vanliga men dyrare Old Monk. Kashmirrommen har en slående etikett, och han tänkte ta en halvdrucken flaska med sig hem bara för att ta vara på etiketten och göra den i förstoring på en T-shirt. Kashmir är ju muslimskt, men ändå brygger de rom, men denna dubbelhet förekommer i alla muslimska länder. I synnerhet Pakistan har en omfattande spritindustri. En gång på ett hotell blev Fritz serverad en lång lista av alla olika spritsorter inklusive gin, rom, vodka, whisky, cognac, brandy och så vidare, som då var förbehållet utlänningar. Man fick pricka för vad man ville ha på listan och fick sedan lämna sitt pass, som fotokopierades och bokfördes. Så fick man sina flaskor med passet tillbaka, som kördes fram på rullvagn till rummet av en tjänare i vit livré. Fritz förvånades över att man kunde få så mycket sprit i Pakistan, varpå den livréklädde tjänaren genmälde: "Men Pakistan har en omfattande alkoholindustri." Alla dessa olika sorters gin, cognac, whisky, rom, brandy, vodka, etc. var alltså tillverkade i Pakistan. "Men vem dricker all denna sprit i Pakistan? Det är ju ett muslimskt land?" frågade Fritz, varpå den pakistanske hedersmannen genmälde med solennitet: "Naturligtvis är det bara reserverat för utlänningar." Men det förekommer just inga utlänningar i Pakistan.

Samma dubbelhet är utbredd i alla muslimska länder, särskilt Saudi-Arabien, Iran och ännu heligare länder. Förekommer det inte en underjordisk spritindustri med underjordiskt distributionsmål, så bränner de själva.

Vi skulle alla fyra lämna Lamayuru samtidigt, jag, Fritz och israelerna. Till frukosten diskuterade vi mycket situationen i Israel, som blev dagens samtalsämne så länge vi höll ihop. Bussen tog oss alla med överraskning med att komma absolut punktligt klockan 9.30, men vi fick alla ståplatser. Det var inte så provvande, då det bara var tre mil ner till Khaltse, där vi hade en omfattande tepaus. Där fortsattes den livliga debatten om Israel, då en passagerare från Calcutta blandade sig i samtalet och berättade dagens nyhet, att Shimon Peres inför en fransk tidning hade sagt, att Arafat borde skjutas men inte med en israelisk kula. Han bevisade detta med att visa artikeln i en indisk tidning.

Arafat är 74 år och har Parkinson. Han har alltid fört ett envist dubbelspel, predikande fred och good-will och samtidigt givande massivt stöd åt Hamas och egentligen alla terroristenheter. Han har aldrig valts demokratiskt då han aldrig haft någon motkandidat. De flesta palestinier vill bara ha fred och vill inte ha något med

terrorism att göra. Så det är inte helt otänkbart att Shimon Peres har rätt, om han verkligen har sagt det.

Fritz och jag fortsatte vår hjärtliga samvaro så länge vi var ombord på samma buss medan vi njöt av hans Kashmiri rom. Hans semester var slut, i morgon skulle han flyga till Delhi och sedan över Moskva (Aeroflot) tillbaka till Köpenhamn. Han var trädgårdsmästare men levde egentligen mest för sina årliga semestrar i Indien. Detta var hans tjugofemte indiska resa på lika många år, men han hade aldrig varit i Ladakh tidigare. Elva månader om året arbetade han och sparade han och levde utan bil bara för att en gång i året kunna resa på en månad till Indien. Vi var nästan jämnåriga, han bara ett år yngre, men han hade hunnit med ett äktenskap mer än jag.

Vid bron till Alchi skildes vi men lovade varandra att hålla kontakten. Med mig från bussen följde en japan som talade mycket dålig engelska och inga andra språk utom japanska. Han var bara intresserad av kloster. Tillsammans gick vi till mitt gamla stamställe Choskor, som jag också rekommenderat åt Stephane och Sandrine, men ingen var där. Allt var öppet, inga gäster fanns i gästhuset, köket var låst, men fyra personer hade druckit te där på morgonen. Endast en liten flicka hittade vi som bekräftade att ingen var hemma.

Vi fortsatte in till byn, där vi bara fann två andra turister, som inte var talföra. Den ena kunde inte svara på våra frågor, och den andra bara teg och stönade tydligen svårt medtagen. De var damer kanske från Schweiz i sin bästa ålder men inte vidare hjälpsamma eller tillmötesgående.

Japanen fortsatte vidare mot klostret medan jag tog in på gästhuset Lotsava, ett ställe som jag kände förut genom några goda måltider där. Jag fick ett flott rum för 100 rupier med alla faciliteter, vattenklosett och kalldusch, så det var ingenting att tveka inför.

Fritz hade också berättat härresande historier om streptokocker apropå en fotskada som han ådragit sig i Indien. Streptokocker är hårda bakterier som tycks äta upp kroppen inifrån, och de är nästan omöjliga att bekämpa utom genom amputering. Han fick foten preliminärt omskött i Indien men besökte för säkerhets skull ett sjukhus i Köpenhamn när han kom hem, där han omedelbart intogs för operation. "Men jag behöver ju bara litet penicillin," protesterade Fritz, han kunde ju till och med gå fortfarande, men hade operationen uppskjutits en enda dag hade han förlorat hela foten. Han måste få ny hud, som transplanterades från låret, och endast så kunde foten räddas. En dam som råkat ut för en liknande skada blev av med båda benen och en arm genom streptokocker, bara för att hon råkat skada foten och inte velat göra något mera åt saken efter ett preliminärt sjukhusförband.

Med mitt finger hade jag kanske gjort alldeles rätt i att sky alla sjukhus och låta det hela sig självt i friska luften. Sex veckor efter olyckan föll den största skorven av, och jag hade kunnat sätta i gång och öva fingrarna vid pianot igen, om fingrets vanskplighet inte hade vållat problem i anslaget mot tangenterna. Det får vi se om dryga två veckor när jag kommer hem.

11. Musikalisk överraskning i Alchi.

Efter att jag vandrat omkring i Alchi återvände jag till mitt gamla Choskor bara för att se om någon den här gången var hemma. Naturligtvis var alla plötsligt hemma. När jag som bäst stod och pratade med värden och frågade honom om de båda fransmännen jag skickat till honom, stack Stephane ut huvudet i våningen ovanför. Familjen var församlad.

Jag drack följaktligen te med Stephane i trädgården, och vi beslöt att ha en gemensam middag till kvällen. Vår värdinna lovade att laga något särskilt. Jag hade dock redan tagit in på det andra hotellet Lotsava när jag först funnit Choskor helt

tomt och ödsligt, så jag ansåg inte att jag nu helt plötsligt kunde byta. Vi gjorde dock efter teet en gemensam tur upp till den lilla kullen med det lilla kapellet, från vilken man har den bästa vyn över Saspol, och fotograferingsvädret var absolut perfekt.

När jag sedan återkom till Choskor till kvällens måltid satt det en annan man där. Han var tämligen ung och slank med glasögon och talade en ypperlig engelska ehuru den var något affekterad. Jag höll på att gissa att han var ryss när det framkom att han var rysk jude från Israel. När det dessutom framkom att han var musiker var samtalet genast i full gång och på högvarv.

Vi hade kommit långt i våra musikaliska diskussioner när fransmännen kom ner, och de fann sig helt utanför från början men lyssnade gärna, i synnerhet som det blev mycket tal om Chopin, Berlioz, César Franck och andra.

Ehuru vi båda var musiker och till och med båda hade Chopin som särskild favorit hade vi nästan diametralt motsatta utgångslägen. Han var helt fast i den kommersiella musiken och beroende därav för sin försörjning. Hans yrke var musikdistributör, han var teknisk mästare på allt vad modern populärmusik innefattade och visste allt om digitala möjligheter, mixning, sampling, syntar och allt sådant - medan jag var motsatsen, som nöjde mig med att skriva ner noter och inte visste någonting om sampling - det var ett helt nytt begrepp för mig.

Vår gemensamma musikaliska odysseé på samtalets vingar sträckte sig sedan över hela musikhistorien från Indien till Amerika. Som professionell musikkommersialist hävdade han att den klassiska musikens dilemma var att färre och färre förstod den och ägnade sig åt den medan i stället tidens levande musik måste anses vara den som var kommersiellt gångbar för de stora massorna. Han var alltså i princip en musiksutenör som gav folk den musik de betalade för hur dålig den än var. Min ståndpunkt var givetvis den motsatta, att musiken kommer före publiken, och att musiken överlever utan publik, att den seriösa musikens väg alltid har varit smal och svår, men att ju smalare och svårare den har varit, desto segare har just den hårt framluttrade musiken visat sig vara. Som exempel anförde jag den tio år gamla franska filmen "*Tous les matins du monde*" om den gamle cellomästaren St. Colombe, som bara spelade för sig själv ute i en koja i skogen, medan lärjungen Marin Marais tjuvlyssnade, kopierade och blev framgångsrik som Ludvig XIV:s egen främste hovmusikant - men föga lycklig som sådan, då han i plagierandet av sin mästares musik och i sin egen materiella framgång helt hade förlorat förmågan till eget nyskapande: en film som åskådliggjorde det alltid aktuella dilemma för alla musiker: vad är framgång och lycka om allt det väsentliga i musiken är priset man måste betala?

Jag berättade för honom att jag vid 14 års ålder för alltid lämnat populärmusiken bakom mig och aldrig ångrat det. Han, som satt fast i den vid 34 års ålder, menade då att jag måste vara lycklig.

Vi kom naturligtvis även att tala om Wagner, och han illustrerade vilket känsligt ämne Wagner var i Israel ännu idag 57 år efter tredje rikets död. Israel har ju kanske den högsta klassen musiker i världen när det gäller solister och dirigenter, och intresset för klassisk musik är alltid brinnande. Det anordnas ofta stora festivaler, och vid ett tillfälle kom Berliner Philharmoniker på turné med sin judiske dirigent. På programmet var Wagner. När de kom fram till Israel fick de veta att Wagner inte gick an, så han ströks ur programmet.

Efter konserten krävde den entusiastiska publiken extranummer. Dirigenten föreslog då helt försynt att de skulle framföra det redan väl inövade Wagnerstycket. Genast delade sig publiken. Somliga blev upprörda och skrek: "Nej! Nej!", somliga reste sig för att gå, medan andra mera sansade menade att man borde låta orkestern få spela vad den ville. Så Wagner sattes i gång medan publiken kom i fullkomligt tumult: det visslades, det skramlades med stolarna, det skreks glåpord, de båda ytterligheterna bland publiken, de som ville höra Wagner och ville ge honom en

chans, och de som ville tysta ner honom, kom nästan i handgemäng med varandra, så att de ryckte varandra i håret - det blev en fullkomlig skandal, som vid första framförandet av Stravinskij's "Våroffer" men på helt andra grunder. Stravinskij var all right medan hans musik väckt anstöt, men här var musiken all right medan människan bakom den väckte formidabel anstöt fastän han varit död i mer än hundra år bara för att han varit Hitlers favoritkompositör.

Jag belyste i min tur Wagners kontroversialitet som person med att berätta om branden i Düsseldorfoperan. Det var ett av Tysklands främsta operahus, branden var en katastrof, och många omkom i den. Men Wagner skrev i ett brev till en vän: "Det enda goda med den branden var att så många judiska musiker omkom i den." Så får man inte skriva, och det faktum att han kunde skriva sådant kan man inte ignorera.

12. Ingen monsun i Israel.

Följande dag tog vi det allmänt lugnt. Stephane och Sandrine avreste till Leh klockan sju medan jag blev kvar med Eli, som min ryske israel hette. Halv tio väckte jag honom, och vi pratade mest igenom olika trekkingmöjligheter i grannskapet. Han ville gå till Themisgang via Rizong, och jag förklarade för honom hur han inte skulle gå fel från Rizong upp till Yangthang och från Hemis-Shukpachen upp till Themisgang. Jag flyttade till mitt enda riktiga gästhus i Alchi, Choskor med den vackra trädgården, där jag och Eli nu delade rum för 50 rupier per person. Sedan begav jag mig till Saspol.

Saspol ligger precis på andra sidan om Indus mitt emot Alchi och kröns av en gammal ruin på toppen av klippan högst upp med några klosterbyggnader strax under. Ruinen var värd ett besök för utsiktens skull. Klostret undertill var låst, och en skylt sade: "No smoking." Tydligt äga bara frackklädda tillträde. Jag gick ner till byn och festade där i ett testall med några lokala typer med nudelsoppa och annat sådant innan jag återvände till Alchi.

På eftermiddagen undersökte jag dalmynningen som inleder trekkingvägen mellan Alchi och Lamayuru. Precis vid öppningen ligger Alchis tredje kloster, men det var låst och ingen hemma. Alla munkar i Ladakh hade tydligen gett sig av till Leh för att möta Dalai Lama, som kommer dit i övermorgon. På vägen vidare ner passerade jag några skördemän som insisterade på att få bjuda mig på dricka. Deras dricka var naturligtvis Chang, den livsfarliga tibetanska rusdrycken, som sägs vara mycket hälsosam. Jag lovade smutta, men man måste omgående tömma ett glas i botten, som sedan omedelbart fylls till brädden igen, som man omedelbart måste tömma i botten igen, och så håller det på. I Tibet-Ladakh är det inte kvaliteten som betyder något utan kvantiteten. Man tar inte alkohol som medicin utan hinkvis. I början märks effekterna av Chang inte alls, men efter någon kvart eller mera blir de desto mera tydliga och besvärande. Man blir helt enkelt packad, rejält packad, och det är ingenting man kan göra åt saken.

Det var bara att försöka kurera sig med balanserande mängder te när man kom hem igen, och det hjälpte i någon mån.

Eli hade varit borta hela dagen och var det alltjämt när kvällen kom, så jag beställde middag i hans frånvaro åt oss båda. När han dök upp visade det sig att vi mer eller mindre gått i kors hela dagen: även han hade varit uppe i den trånga dalen och det låsta klostret och funnit den finaste utsiktspunkten i hela Alchi på den lilla kullen vid det lilla templet bakom vårt hotell. Så vidtog kvällens frosserier med Themthuk, det bästa jag visste i Alchi, och framför allt vårt intellektuella utbyte.

Vi höll på hela kvällen så länge ljuset varade, alltså tills elektriciteten stängdes av klockan elva. Mest talade vi om Israel, men utflykterna därifrån var mångahanda.

Naturligtvis är det i efterhand omöjligt att redogöra för eller ens kartlägga våra diskussioners vidlyftiga utvecklingar. Han är bara 34 år men har rest genom hela Afrika och i de flesta arabiska länder. Som femåring kom han med sin familj från Odessa, och hans föräldrar insisterade på att han skulle lära sig läsa och skriva ryska, vilket han alltid har förblivit dem tacksam för. Liksom engelska talar han ryska med en pittoresk och något (för våra öron) tillgjord israelisk accent. Han har även rest mycket i Europa men inte i Amerika.

Inflyttningen av en miljon ryska judar har inneburit en oöverskådlig intellektuell och kulturell vitamininjektion för Israel. Ändå betraktas de ryska immigranterna som den lägsta sortens medborgare bara för att de har kommit sist. Eli är uppväxt i Jerusalem och har inpå stugknuten kunnat följa med i alla turbulenser i Israel sedan Menachem Begins tid. Vi var helt överens om en sak: Jerusalem borde inte ha gjorts till huvudstad. Så länge Jerusalem inte omvandlas till en internationell fristad och huvudstad för alla religioner, som en annan Vatikanstat, kommer judar och araber alltid att slåss om Tempelberget, och ingen av dem kommer någonsin att ge efter en tum. Neutralisera Jerusalem, flytta den sekulära huvudstaden till Tel Aviv, och fredsutsikterna skulle förbättras avsevärt.

Vi talade naturligtvis också mycket om Ryssland. Han hävdade, att 1900-talets största brott inte var den tyska Förintelsen utan den rysk-kommunistiska systematiska förintelsen av allt intellektuellt liv i Ryssland, all intelligentia, all högre skolning, all tankefrihet, etc. Varje människa som under kommunismens 70 år i Ryssland hade stuckit upp eller skilt sig från mängden eller visat sig vara överlägsen andra och inte kunnat passas in i det fullkomligt utslätade arbetarsamhället, där den enda tillåtna människan var Homo Sovieticus, den lydige arbetaren, hade systematiskt eliminerats, spärrats in, stämplat som sinnessjuk och på ett eller annat sätt avrättats och avlägsnats från samhället såsom en skadlig ingrediens. Denna 70-åriga systematiska förföljelse av all individualism och självständighet, fri vilja och personligt initiativ hade i princip berövat Ryssland all dess livskraft, och efter 1989 fanns nästan ingenting kvar. Detta, menade Eli, var 1900-talets största brott mot mänskligheten, och det hade ägt rum i Ryssland under 70 års tid.

Jag menade att denna brottsliga verksamhet var vad socialismen alltjämt ägnade sig åt över hela världen och värre än någonsin i Kina. Det var inte slut än, och det kunde han hålla med om.

Vi talade naturligtvis också om alla de ryska författarna och filmregissörerna. Vi var båda eniga om att höja både Kontjalovskij och Mikhalkov till skyarna med alla filmer de hade gjort. Han ansåg att det fanns de ryska författare som gått djupare in i Gulagarkipelagens historik och problematik än Solsjenitsyn. Något förvånande berättade han att Leo Tolstojs aktier stod lågt i Ryssland idag på grund av hans moralism och fientlighet mot tsaren och kyrkan. Detta betraktades som något av en moralisk sanktionering av revolutionen och kommunismens 70-åriga terrorvälde, med vad rätt kunde man diskutera. Helt utan skuld och ansvar var Leo Tolstoj förvisso inte.

Han gav mig skrämmande inblickar i hur den moderna ryska maffian fungerar och hur den nu även försöker få fotfäste i Israel, men mera skrämmande var de skymtar han gav av de muslimska fundamentalistiska rörelserna. Han älskade Egypten och hade varit där hur många gånger som helst men aldrig utan risk för sitt liv. Fundamentalisterna mördar urskiljningslöst, de dyker upp från ingenstans, använder sina automatgevär och försvinner spårlöst. Han beklagade mycket att världen inte vaknat upp mer än vad den gjorde inför attacken mot Twin Towers, men mest besviken av allt var han över Europas fientliga hållning mot Israel till följd av dålig och/eller vinklad rapportering i massmedia. "Bara 25% av sanningen kommer fram i massmedia, medan 75% är förvrängningar eller lögner." Israel var ändå, menade han, ett europeiskt land.

Han belyste även fenomenet med så talrika israeler i Indien. Många föräldrar skickar sina barn till Indien för att de är säkrare där än i Israel. De flesta som kommer kommer i grupp eller flock, de kommer direkt efter tre års militärtjänst, de vet ingenting om landet eller hur man uppför sig och kan ofta inte ens tala begriplig engelska. Han medgav att alla dessa borde skaffa sig någon utbildning och allmänbildning innan de far till ett så kulturellt land som Indien, men han hävdade samtidigt att alla lärde sig en hel del av livet i Indien. Den definitiva skillnaden mellan Indien och Israel är att Israel inte har någon monsun. Hettan lindras aldrig, temperamentet stiger, hetsen blir olidlig, ingenting svalkar extremisternas känslor, och så blir det som det blir i Israel; medan varje juni månad alla stridigheter mellan Indien och Pakistan kommer av sig genom monsunens välgörande svalka och syndaflod. De får översvämningar att tänka på i stället, de kan inte gå utomhus, alla eldar slocknar, vägarna blir ofarbara, och problem av en helt annan och större natur än inbördes groll tar över huvudrollen i människornas liv. Denna nyttiga omväxling och utmaning saknas tyvärr i Israel.

13 : *Dalai Lamas entré*

Men det mest oroväckande som Eli berättade om gällde Nepal. Han hade varit där i mars, och ingenting hade fungerat, vägen mellan Kathmandu och Pokhara hade inte tagit åtta timmar, utan polisspärrear och poliskontroller hade stoppat bussen ideligen. Maoistgerillan håller mest till i väst, men den är inte rolig alls, då den följer Pol Pots riktlinjer: den vill utrota all utbildning och alla som har någon utbildning. Mera anarkistiskt och destruktivt kan det inte bli.

Situationen hade närmast påmint honom om den i Asyut i södra Egypten på väg till Luxor. Asyut är fundamentalismens högborg. På stationen före Asyut kommer det ombord på tåget en soldat för varje vagn beväpnad med automatkarbin. Deras enda uppgift är att bevaka tåget genom Asyut. På stationen efter Asyut stiger de av igen.

Vi var inte många utlänningar i Alchi, och under denna dag i Alchi såg vi inte en enda utom oss själva, fastän Alchi är kanske Ladakhs främsta turistmagnet. Eli hade dock observerat en jeepplast med ryska turister som noggrant länsat alla stånd och köpt upp allt och sedan gett sig iväg med jeepen igen. Det hade varit roligt om de hade stannat på vårt hotell under natten.

Eli var den förste som medgav att hans landsmän som reste i stökiga grupper omkring i Indien utan att veta någonting och ändå med enorma pretentioner och kräsenhet var jobbiga och knappast någon heder för Israel, men samtidigt förekom det även enstaka israeler som reste omkring ensamma, som Dmitry Burnstein förra året och Eli i år, i bildningssyfte och av nyfikenhet för att lära sig något nytt och med redan massor av kultur och kunskap och erfarenheter i bagaget. Dessa resenärer är de bästa som finns i Indien, de är svåra att finna, men om de själva har tur så råkar de finna varandra, och då tänds det en levande och givande kontakt för livet. Så var det mellan Eli och mig, fastän vi representerade helt motsatta världar inom musiken, han med en karriär som diskjockey och musikmäklare, och jag som fullständigt fri lans inom det svåra seriösa facket. Vi drog sedan upp planer för framtiden och hoppades kunna fara till Nubra tillsammans om en vecka.

Jag skildes från det paradisiska Alchi följande morgon med djup saknad. Både Eli och mitt värdfolk sov, och fastän jag tog plats i bussen redan halv 7 var då de bästa platserna redan upptagna, så att jag fick sitta längst bak. Turen tillbaka till Leh tog sedan fyra timmar fastän vi tyvärr inte tog någon tepaus i Nimmu. I Leh slogs man genast av den betydligt sämre luften, som gav en andningsproblem och hostningar, och av de mycket livliga förberedelserna inför Dalai Lamas ankomst i

morgon. Han skulle komma till Choglamsar några mil nedanför Leh, och det verkade som om hela staden skulle dit för att möta honom.

För första gången under resan mötte jag italienare. Det var det språket jag hade saknat i Ladakh hittills. Det var en grupp på sex frisksportare i shorts och kortärmade gula blusar, som de dessutom tog av sig, från Lago di Como. Vi bytte några ord och önskade varandra lycka till.

Mitt lunchställe Tenzin Dickey var proppfullt av israeler som alla väntade på sin mat, men där förekom också tre tjecker. I Tjeckien finns ett stort intresse för den tibetanska kulturen, och dess president Vaclav Havel är tror jag den enda statschef i världen som öppet tagit parti för Dalai Lama och Tibet mot diktaturen Kina.

På kvällen försökte jag för andra gången komma åt Internet. Jag kom så långt att jag kunde se att jag fått 63 brev. Sedan blev det strömavbrott. Det var i alla fall lite bättre än första gången.

Följande dag var den stora dag då Dalai Lama skulle ankomma till Ladakh. Folk hade fått tillsägelse att möta upp längs vägarna redan klockan 7 på morgonen, men de tog det tämligen lugnt. De hade ju så mycket att förbereda. Dalai Lamas ankomst till Leh var inte vilken händelse som helst. Det hände högst någon enstaka gång under ett antal år, och då måste man ju bara klä sig fin. Alla tog på sig sina bästa kläder och i synnerhet kvinnorna, som tog på sig sin fulla nationalmundering med den praktfulla ladakhiska sidenmanteln i fantastiska färggranna mönster, alla olika varandra, med den typiska pittoreska hatten och med generösa blombuketter i händerna. Även männen var klädda i nationalkostym, och alla människor frambar symboliskt khatasjalar i händerna, den mest hedrande av alla välkomsthälsningar. Dalai Lama skulle ta in i Choglamsar nedanför Leh, där han skulle ta det lugnt i några veckor innan han skulle inleda sin undervisning i Choglamsar för alla som behagade närvara, från den 16-28 augusti. Det skulle tillströmma folk från hela Ladakh till detta utomordentliga tillfälle, och redan nu, vid hans högtidliga ankomst, kantades hela vägen från flygfältet till Choglamsar, ett tiotal kilometer, av mellan 10-20,000 människor, som alla stod där i väntan på att få bringa honom sin hyllning och välkomsthälsning med blommor och rökelse i händerna..

Men väntan blev lång. Först kvart över elva började de första tecknen på en kortège att visa sig. Han satt i den andra bilen, en enkel personbil, synlig för alla, och han försökte verkligen besvara vars och ens personliga hälsningar.

Jag såg honom senast i Dharamsala för två år sedan, men denna gång verkade han faktiskt piggare och nytrare, trots sviterna efter den misslyckade kalachakran i Bodhgaya för ett halvår sedan. Då i Dharamsala hade han även haft något sorgset och vemodigt över sig, men nu verkade han faktiskt gladare. Det var kanske en naturlig glädje för honom att komma till Ladakh, som ju är ett tibetanskt land med en helt tibetansk kultur och närmare hans eget land Tibet än vad man någonstans i Indien alls kan komma. Fastän ladakhierna själva bestämt hävdar att Ladakh är helt väsensskilt från Tibet, så kommer man inte ifrån, att Ladakh idag är mera tibetanskt och levande som sådant än det kinesockuperade Tibet.

14. Lilla Italien i Götsang

Den utfärd till grottorna och klostret ovanför Hemis som jag planerat men ej kunnat utföra förra året kunde nu äntligen bli av. När jag satte mig på bussen slogs man av det förunderliga faktum, att majoriteten av passagerarna var turister. Två av dem var ett italienskt par från Siena, så äntligen fick man tala italienska igen. En av de andra var en tysk, som samma dag tänkt bege sig upp till Chenrey på andra sidan, men jag kunde lyckliggöra honom med att berätta att det fanns en direkt buss till

Shakti, med vilken man kunde göra både Taktok och Chenrey på samma dag. Att göra Hemis och Chenrey på samma dag var betydligt besvärligare.

Trots de mörka molnen föregående dag var vädret strålande. Mitt svåra val var om jag skulle stanna över natten i Hemis eller inte. Det gick ju i princip bara bussar till Hemis men ingen därifrån. Det fanns inget gästhus, men alla trodde ändå det skulle gå att övernatta.

När jag varit i Hemis för två år sedan hade det rått fullständig uppståndelse genom en filminspelning som just då ägt rum, kanske just till "Samsara". Alla de hundratals munkarna hade sprungit omkring överallt, och även turisterna hade varit ett anseeligt antal. Nu var hela stället, det största klostret i Ladakh, tämligen tomt.

Vägen upp till grottorna och meditationsklostret Götsang var lätt att hitta, och det var bara att knalla uppåt i solhettan mitt på dagen. Tysken och jag satte energiskt i gång, men snart blev han efter och sade: "Vi ses där uppe."

Det är en anseelig väg upp till Götsang, och det bär uppåt hela tiden. Den sista biten bär det nästan rakt uppåt. Efter en vacker uppåtklättring längs en grönskande dal kunde man så få syn på Götsang högst där uppe som ett örnäste bland de överhängande klipporna. Dess läge var synnerligen anslående. Det var ett litet kloster högst upp i bergen, och man fick genast "*The Razor's Edge*" av Somerset Maugham för sin inre syn - det var precis den atmosfären.

Men någon hade hunnit dit före mig. Två turister satt på trappan till en av byggnaderna och vilade, och när jag kom fram visade det sig att de talade italienska. Det var både angenämt för mig att få träffa italienare här högt uppe bortom ingenstans och för dem att få besök av en vilt främmande främling som tilltalade dem direkt på italienska. En av dem var från Siena, och jag berättade att två till fanns där nere. Dessa norditalienare på trappan visade sig snart vara fem till antalet, varpå de avslöjade att fem till satt där inne hos munkarna.

Denna italienska grupp på tio personer var rena rama expeditionen. De hade sin egen minibuss som de åkte omkring med från kloster till kloster, och deras anförare, Luciano, var en inbiten tibetolog som hade alla Giuseppe Tuccis böcker och visste vad tantrisk buddhism handlade om. Han var mycket angenäm, och just för att han hade Tucci-greppet lyckades han få munkarna till att låsa upp alla de heligaste rummen för oss. Det heligaste av dem alla var abbotens eget meditationsrum. Det hade pietetsfullt lämnats fullkomligt orört sedan abboten var här senast 1947, då abboten begivit sig till Lhasa och blivit kvarhållen där när kineserna beseglade Tibets öde. Där satt han ännu och väntade på att få komma tillbaka till Ladakh. Götsang och Hemis jämte andra meditationskloster sorterade alltså direkt under Lhasa och hade alltid gjort det. Detta, liksom Norbulinka i Lhasa, Dalai Lamas sommarpalats, så nästan musealt konserverade meditationsrum var något av det mest gripande jag har funnit i Ladakh med dess tidstypiska inredning och dekorationer, med en iögonfallande kinesisk panoramakarta på väggen till höger om fönstret av avancerad stilistisk särart, som naturligtvis ingen av oss kunde förstå oss på, då alla tecknen var kinesiska. Men tysken, som småningom sällade sig till oss, hade en liten videofilmkamera, varmed han upptog varenda teckenkolumn för att troligen senare kunna analysera dem hemma. Detta meditationskloster var rena historiska och arkeologiska skattkammaren.

Munken som öppnade dessa sanktuaria för oss var en ung liten man från Bhutan som var oändligt sympatisk och talade god engelska. Jag frågade honom om han kände till fallet med Nikolaj Notovitj, som för drygt hundra år sedan brutit benet i Ladakh, funnit sig kvarhållen här genom en lång konvalescens och då i Hemis upptäckt "det tibetanska evangeliet" om Jesu verksamhet i Indien och Kashmir, som han sedan utgivit på franska i Europa, men det var allt nytt för munken, som fann historien mycket intressant.

Småningom tog vi oss ner igen till Hemisklostret, där jag fann en mycket angenäm engelsk familj sittande vid sin lunch under campingtältet. Det var en far med två fullvuxna döttrar samt en mycket vacker indiska som talade en utsökt engelska med sin ganska späda men mycket pratsamma dotter. De skulle till Leh och hade plats i sin jeep för mig i bakluckan. Saken var klar. Jag slapp få övernattningsproblem.

Småningom kom alla italienarna ner från Götsang, och jag kunde sammanföra dem med paret från Siena. Då blev det liv i luckan, då nästan alla dessa 12 italienare hörde hemma i Toscana. Det blev som rena tusciska familjesammankomsten, och stämningen kunde inte gärna bli bättre, medan samtidigt engelsmännen konkurrerade vid sitt bord med sin kontrasterande anglosaxiska lågmäldhet. Italienska och engelska dominerade Hemis fullkomligt denna dag.

Italienarna hade gärna haft mig med till Taktok och Chenrey nästa dag, men jag hade ju varit där förut och dessutom förbundit mig att följa med engelsmännen, så vi bad varandra hjärtligt farväl där men förmodade att vi skulle åter ses i Leh.

Samvaron med engelsmännen blev sedan odelat angenäm hela vägen. På vägen till Leh stannade vi till i Thiksey, så att man kunde återse detta spektakulära kloster, vilket utan engelsmännen inte blivit av. Den stora Buddhastatyn i klostrets norra flygel, fem meter hög, fick jag bekräftat att hade skulpterats av min vän skulptören i Tia, Sonam Tsewang, som också mitt värdfolk i Leh (från Tia) kände mycket väl.

En gammal munk i Thiksey påtalade för oss det bekymmersamma med klimatets och miljöns förändring. Nu var somrarna alldeles för heta, och på vintern kom det nästan ingen snö längre. Även luften hade blivit sämre, vilket var särskilt påtagligt i Leh, men även ute på landet kunde man se att luften inte var lika klar längre. Ofta var den mättad med dis, vilket den aldrig hade brukat vara förut.

Det visade sig att engelsmännen bodde granne med mig på andra sidan Fort Road i Harmony Hotel, så vi skulle säkert se varandra fler gånger. De var mycket sympatiska och hjärtliga. Utmärkande för dem var att den enda av dem som inte haft akuta höjdproblem i Ladakh med svindel, huvudvärk, illamående etc. var den lilla pratglada flickan, som fullkomligt behärskade hela familjen. Den vackra indiskan med det goda språket var från Goa men bosatt i Delhi.

När jag sedan före kvällens inbrott tog en tur upp till staden fick jag se ett bekant ansikte passera förbi, och han upptäckte även mig. Det var Eli, min vän från Alchi. Han skulle ha varit i Lamayuru nu, så jag frågade honom vad som hade hänt. Mycket hade hänt. Efter Rizong hade han fått avbryta sitt vandringsprogram på grund av problem med fötterna, och i Leh hade han sedan fått bud att en flicka ville träffa honom i Bombay. Så han måste avbryta sin vistelse i Ladakh för en flickas skull i det regniga Bombay. Inget Nubra för honom alltså. Jag kunde bara beklaga hans sorgliga öde.

15. *Dambjudning i Leh.*

'*Women's Alliance*' ställde till med en omfattande festival. Denna kvinnoförening, för vilken min värdinna var president sedan länge, hade till syfte att tillvarata Ladakhs kvinnors intressen, traditioner och kultur, främst matkultur och klädkultur. Alla damerna var därför naturligtvis uppklädda i sina finaste stassar med sina färgsprakande sidenmantlar med tofsar och sina typiska Ladakh-hattar, som ofelbart måste få en att undra hur de alls kan hållas på huvudet, i synnerhet om det blåser. De är mera utsatta och sårbara än kaminrör.

Men festligt var det, och damernas stånd prunkade av de läckraste ladakhiska läckerheter och de grannaste hemmavävda textilier och kostymer. Därtill bjöds det på underhållning i form av dans och musik, tyvärr förstärkt av mikrofoner. Det var

bara en av de dansande och sjungande damernas röster som hördes, som desto mer skar genom märm och ben genom sin hyperförstärkta gällhet.

Helena (Norberg-Hodge) var där, och jag fick äntligen träffa henne. Tyvärr hade hon dåliga nyheter. Hon hade kommit först för en vecka sedan, och hennes man var mycket sjuk, så hon måste återvända till England om bara en vecka igen. Det var inte många ord vi fick byta, ingenting om situationen i Ladakh i år eller året som varit, ingenting av allt det jag hade velat diskutera med henne om. Hon bodde otillgängligt i ett gästhus utanför staden, och detta var det enda möjliga tillfället för mig att träffa henne.

Resten av dagen gick åt till att försöka snickra ihop en resa till Nubra. Till min lycka träffade jag Saul, israelen från Wanla som vandrat 21 dagar i Zanskar, på gatan som genast var med på noterna. Vi behövde bara få ihop tre personer till. Jag försökte söka upp Eli, men hans gästhus var helt öde och tomt. Dock träffade jag de tre spanjorerna, som jag flugit in tillsammans med, som nu skulle resa tillbaka. De var alldeles saliga. Deras resa hade varit rena oavbrutna paradisfröjden.

På *'Tenzin Dickey'*, den bästa tibetanska restaurangen, träffade jag två tibetaner, som blev väldigt intresserade av min verksamhet. Den yngre av dem föreslog att jag skulle följa med honom till Dharamsala på hans motorcykel. Det var ett fantastiskt erbjudande som tyvärr föll på, att han måste stanna några dagar i Manali och ännu hade mycket arbete kvar i Leh. Jag kunde inte lämna Leh senare än den 15-e.

Även Nubreresan tycktes haverera. De extra mänskorna dök aldrig upp, vår agent gav mig och Saul ett fantastiskt förmånligt erbjudande på bara 1700 rupier för jeeputflykten, varpå Saul backade ur, då han plötsligt fick chansen att köpa en motorcykel i stället. Med den kunde han ensam bese Nubra för bara en obetydlig bensinkostnad. Han struntade fullkomligt i att han därmed satte mig på pottkanten. En indier, som också varit intresserad, backade också ur då han hellre tog bussen för mycket billigare pris. Det var för mig bara att gå hem till rommen.

På kvällen avfirade vi dock Sarah, som nu skulle hem till Arizona för att fortsätta sina studier. Hon kom hit första gången 1999 och var en så entusiastisk deltagare i farmprojektet att hon sedan dess återkommit varje år och stannat hela sommaren och långt in på hösten. Hon har blivit som en av familjen här, och festen till hennes ära blev ordentlig. För första gången någonsin upplevde jag i detta hem hur det serverades kött, vi var 15 vid bordet (alltså sittande på golvet i det lilla köket), och efter maten till och med dansades det till ladakhisk folkmusik. Sarah har kommit så djupt in i livet i Ladakh att hon till och med talar språket flytande, så det var inte mycket man begrep av middagskonversationen. Däremot diskuterades även Helena, hur hon förr varje år ivrigt rest omkring i byarna i landet men i år mest bara höll sig för sig själv och skulle avresa om bara några dagar efter en rekordkort vistelse i Ladakh på mindre än två veckor.

Ja, situationen var ganska absurd. Förra året hade varit ett toppår för Ladakh med alla omfattande turistgrupper som kommit invällande från ingenstans och sprängt hotellen, varpå många nya hotell hade byggts, och de gamla hotellägarna hade satsat mycket på förbättringar och utvidgningar. Alla dessa nya hotell stod nu tomma. Jag var ensam i mitt gästhus, även Saul var ensam i sitt, även Eli hade varit ensam i sitt, i den främsta turistorten Alchi var jag och Eli ensamma i det bästa hotellet, och så var det genomgående i hela Ladakh. Grupperna hade skrämmts bort av massmedias skrämselfvaller medan individerna förblivit trogna, så att individerna hade hela hotell för sig själva medan turistprofitörerna klagade, räknade sina förluster eller stängde butiken och reste bort. Många av de bästa matställena i Leh var stängda.

Var då verkligen situationen i Ladakh och Kashmir värre i år än tidigare? Nej. Tvärtom var den bättre. 2000 hade ett hundratal hindupilgrimer massakrerats vid Amarnathgrottan. I år var det bara tio. Skillnaden var den, att i år rapporterades alla

bussbomber och attentat. Tidigare hade de flesta bussbomber och bakhåll och mindre massakrer helt enkelt inre rapporterats då de var så vanliga. För första gången i år har Kashmir hamnat så i focus att alla våldsintermezzon rapporterats därifrån inför hela världen antagligen bara för att ge massmediepubliken lite omväxling till den enahanda och tjugiga rapporteringen om alla självmordsbombare i Israel.

Jag träffade en Kashmiri som belyste situationen. "Vi är mellan två eldar, Pakistan och Indien. När de skjuter på varandra skjuter de oss. För dem är vi bara pjäser i deras hatiska politiska spel och betraktas knappt som människor av dem längre. Vi vill bara fred men de vill bara krig. De skyller på våra militanter, som bara är en bråkdel av befolkningen, varför Indien översvämmar oss med 2,5 miljoner soldater. Israel har sitt eget land att försvara, och palestinierna har sin sak att slåss för, men vi kan inte försvara oss mot varken Indien eller militanterna från Pakistan, som slåss om vårt land fastän de har sina egna länder att hålla sig till."

16. Nubrafiaskot.

Det blev tämligen omfattande och omständligt. Det var som en oundviklig katastrof som man hade all tid i världen att undvika och som ändå inträffade. Vi talade om Nubra redan i Alchi, Eli och jag, vi planerade seriöst att göra utflykten tillsammans, och så kommer han tillbaka två dagar tidigare än beräknat och frågar mig om jag fixat Nubraresan. Nyss tillbakakommen från Götsang hade jag inte hunnit göra någonting ännu. Då hoppade han av och skyllde på flickan som plötsligt ville träffa honom i Bombay, och han stack troligen till Bombay med dess vedervärdiga monsunhelvete bland 12 miljoner påträngande hinduer, ty jag såg honom aldrig mer.

Så dyker den andre israelen upp som vill till Nubra. Vi får ett mycket gott erbjudande på bara 1700 rupier för tre dagar och två nätter med egen jeep (340 kronor per person), varpå israelen hoppar av när han kan köpa en motorcykel och kan köra dit själv.

En indier var också Nubraintresserad men hoppade av när han insåg att han kunde få en bussbiljett dit för bara 100 rupier, vilket han köpte, vilket innebar att han bara kunde komma till Diskit och varken till klostren i Hundar, Sumur eller Panamik, vilka intresserade mig. Vår reseagent hade lovat hålla fast vid sitt erbjudande på 1700 per person, varför när jag var ensam kvar han borde ha höjt det till 3300 (då ett resetillstånd á 100 rupier föll bort). I stället höjde han till 3700, fastän det nu gällde en natt i stället för två. Jag hade gärna betalat 3000, vilket hade varit skäligt, men inte mer.

Saken komplicerades av att han började undvika mig och inte höll våra avtalade tider. Han hade bett mig infinna mig 10 på morgonen, jag infann mig punktligt, han var inte där, man bad mig återkomma 11.30, jag gjorde så, han var inte där, han dök upp efter en timme, då bad han mig komma tillbaka efter 3, när jag kom var han på plats, men ett nytt problem hade tillstött: hans jeep var inte längre tillgänglig men skulle nog bli det till kvällen, så han bad mig återkomma mellan 7 och halv 8 på kvällen. Jag infann mig 19.15, han var inte där, det blev mörkt, jag var utan ficklampa, klockan blev 19.45, jag sade till hans underlydande att jag inte kunde vänta längre, de sade att han skulle komma, jag frågade när, de visste inte, det blev beckmörkt, och det värsta man kan göra i Ladakh är att behöva famla sig fram i nattmörker mellan Lehs dolda gyttehål och försåtliga diken. Han hade svikit mig, liksom de båda israelerna och indiern, och Nubraprojektet hade definitivt gått *down the drain* - mycket besvär för ingenting.

3000 var ett rimligt pris för ett dygn till och från Nubra (120 km) med jeep, men min agent var helt enkelt ute efter större förtjänster, ville ha mera, satte problem i vägen och gick miste om alltsammans.

Min Kashmirvän sade att jag borde ha satsat på bussen, låtit en annan fixa den omöjliga biljetten, följt med bussen till Nubra och sedan hyrt en jeep där för utflykter till klostren i Hundar och Sumur. Det är lätt att vara efterklok. För att göra detta borde jag ha inlett förberedelserna tidigare.

Hans uppgift om att det förelåg bussproblem bekräftades när jag tre dagar i förväg försökte få bussbiljett till Manali. Det visade sig att det bara gick två bussar i veckan, måndag och fredag. Fredag var för sent.

Det blev till att satsa på en vanlig enkel lokalbuss, som går varje dag. Lyckligtvis kan man i Indien alltid lita på gräsrotsinstitutionerna. Bussen går klockan 4 torsdag morgon, stannar för natten i Keylong och når Manali följande morgon någon timme före middag. Det återstår att se vad denna bussresa skall bli för en färd, men tidsmässigt borde man hinna till Delhi (via Manali och Dharamsala) i tid till mitt flyg tillbaka hem. Återstod två dagar att skrota i Leh, som skulle ha avnjutits i Nubra. Naturligtvis var man förbannad.

Följande dag regnade det. Det hade ändå inte gått att fara till Nubra. Passet hade varit tillkorkat av följderna av dåligt väder, (på 5600 meters höjd multipliceras oväderseffekter många gånger nästan som i en kärnreaktion,) det kanske var snöstorm där nu, och antagligen vände alla jeepar tillbaka hellre än att vänta i fem timmar på att vägen skulle bli klar, medan endast bussarna släpptes igenom och kom fram till Diskit till kvällen. Hur Saul med sin tyske vän skulle klara detta på sin motorcykel var ett oskrivet kapitel, men motorcykeln hade varit bångstyrig, och på extrem höjd slår de gärna bakut. Fritz från Danmark hade kommit från Manali på motorcykel och förlorat flera sinnen på vägen.

Medan Nubramöjligheten ännu hade varit öppen hade jag redan i min ande sett mig besöka klostren i Diskit, Hundar och Sumur och fotograferat dem i glödande solskensfärger och även fångat klostret på andra sidan floden med Panimik på bild, och jag hade njutit av rörelsefriheten i jeep på förhand. Verkligheten blev ingen jeep och dåligt väder.

Vad vi lär oss härav är att det egentligen bara är den inre resan som betyder något. Faktiska resor kan komplettera och ytterligare stimulera den inre upplevelsen, men det är denna som är allt och den enda viktiga. Således kan man faktiskt egentligen resa lika bra hemma i sin länstol i betraktandet av bilder och läsandet av böcker och förmedlandet av drömmar som ute i praktiken, ty det är faktiskt rentav billigare. Jag sparade rentav 3000 rupier med att inte resa till Nubra.

17. Dalai Lama i Leh.

Det var en märkvärdig dag. Regnet kom helt överraskande och varade nästan hela dagen, detta innebar en utomordentlig välsignelse för alla Ladakhs odlare, och samtidigt kom Dalai Lama till Leh. Det var planerat att han skulle komma först följande morgon, officiera vid en ceremoni i Lehs centrala gompa klockan 7 och sedan fortsätta till Sankara för samma program där, detta meddelades mig av mina tibetanska vänner, men plötsligt ändrades programmet utan att jag visste det, och han kom en dag tidigare på eftermiddagen. Den plötsliga omkastningen gjorde att det inte var så mycket folk längs gatorna som vid hans ankomst till Choglamsar, och det var bra det i beaktande av Lehs trånga litenhet; men likväl var hela Main Bazaar späckad med högtidsklädda ladakhier som mötte upp med khatasjalar och rökelse och stod där väntande i timmar i regnet.

Om man jämför Dalai Lamas och påvens ställning och personlighet så är skillnaden den, att påven aldrig skulle kalla sig för bara en enkel munk. Han är ohjälpligt upphöjd bortom all mänsklig uppnåelighet instängd, barrikaderad och isolerad bakom kyrkans oforcerbara fästningsmurar av dess massivt etablerade ställning och dess hopplösa återvändsgränd av dogmer. Dalai Lamas oerhörda styrka är att han är jordnära. Ödmjukhet och tjänande är hela hans liv, och han skulle aldrig styra ut sig i prakt och kronor och broderade mantlar, inte ens vid pampiga ceremonier. Dalai Lama förblir i grund och botten endast mänsklig, och i denna egenskap kommer han i moralisk säkerhet och övertygande kraft långt framom alla världens övriga politiska och religiösa ledare.

Senare i år ämnar han framträda i Mongoliet, Ryssland och Österrike för att i januari på nytt förestå en kalachackracerevning i Bodhgaya, den som inhiberades i år då han blev sjuk.

Detta oväder hade en förunderlig inverkan på alla och envar. När jag ankom till Leh för tre veckor sedan klagade Ali Rahi på vädret och sade att luften var ohälsosam och att det absolut måste regna. Nu kom regnet, och hela världen förändrades genast. Luften blev hög och frisk och klar, och det blev uppenbart att det var nu man borde ha kommit och inlett sina bergsvandringar. Dessa hade man i stället genomfört under den osundaste perioden under hela året.

Kanske det var det som hade resulterat i min totala brist på aptit. Detta fenomen hade jag aldrig råkat ut för tidigare under någon av mina 13 Himalayaresor. Aptiten försvann totalt den tredje dagen och återkom inte förrän efter en veckas vandringar. Först i Alchi var den helt normal igen men försvann igen vid återkomsten till Leh och förblev obefintlig - tills regnet kom.

Ett annat medicinskt fenomen: min puls var normalt mellan 70 och 80, men just i Alchi gick den ner till 55. Vid återkomsten till Leh gick den åter upp till 70-80 för att efter regnet sjunka ner till 53, samtidigt som aptiten återkom.

Regnet medförde dock även skäligen oro för att min väg till Manali skulle spolas bort, vilket ju hade hänt för två år sedan. Det sista jag ville var att få min hemresa saboterad. När jag löste ut min bussbiljett vid stationen (för 400 rupier) sade dock expediten att vägen hittills fungerade normalt och att den senaste bussen kommit igenom. Det var bara att hoppas att det skulle hålla.

Ali Rahi hade som vanligt mycket intressant att berätta vid min avskedsvisit. Säsongen hade trots allt inte blivit alltför dålig, men han hoppades på en bättre nästa år. Vi kom att tala om Kailash och vägen dit, och som vanligt förhörde jag mig om läget vid Tashigong, gränsen mellan Ladakh och Tibet. Det skulle bara vara fem dagar från Leh till Kailash om den vägen öppnades. Han menade att det inte var en fråga om år utan om månadsdrar innan den öppnades. Kina fortsätter sin svartsjuka ockupation av Tibet med järnhand med stängda gränser så länge världen inte accepterar att Tibet är en integrerad del av Kina, och det kommer hela världen aldrig att acceptera. Detta är dödläget, vars enda lösning är att regimen i Peking måste falla. Före det är ingen förändring möjlig utom till det sämre. Även gränsen mot Nepal över Purang är nu stängd på grund av problemen i Nepal, så resenärer till Kailash har bara den långa vägen över Kathmandu kvar som närmaste alternativ.

Han berättade även om dramat mellan Indien och Pakistan och överraskade mig med att hävda, att Indien borde ha slagit till mot Pakistan direkt när kuppförsoket i det indiska parlamentet hade ägt rum i mars. I stället pratades saken bort och tillfället gick förlorat. Hade Indien då slagit till, vilket de mera skärpta hade krävt, hade situationen och spänningen lösts för kanske 30 år framåt. I stället gavs Amerika tid att blanda sig i leken, och situationen förblev status quo, alltså lika spänd som alltid. Under det öppna Kargilkriget för tre år sedan, påpekade Ali, hade Ladakh ändå varit fullt av turister. Det var Amerikas inblandning som förstört årets säsong,

när plötsligt alla amerikanska försäkringsbolag gick ut med att inga reseförsäkringar gällde i Kashmir och Ladakh, vilket togs tillbaka för sent.

När jag tidigare kommit till Ladakh hade det varit under pinsam tidsbrist, första gången hann jag med ingenting, andra gången hälften, tredje gången litet mer än hälften, så den här gången beslöt jag att ta mycket tid på mig och spendera hela tre veckor i Ladakh. Ändå blev Nubra ogenomfört och måste vänta på sin fullbordade utforskning till en annan gång.

Eftermiddagen gick mest åt till att bjuda alla olika vänner i Leh farväl. Mina Kashmir-vänner i butikerna förnekade sig inte. En ville att jag nästa gång skulle ta med mig en liten kasettbandspelare åt honom, en annan ville ha en stor kasettspelare, och Ali Rahi beställde en laptop. Det var inte mindre än tre skäl till att inte återkomma nästa år: tre sådana tingestar kunde omöjligt få plats i mitt bagage. Ett större nöje var det då att samlas över en kopp avskedste med tibetanerna.

Men den stora festen följde på kvällen. Alla min värds kvinnliga släktingar var där och företedde en sannskyldig folkloristisk dansuppvisning på ladakhiska till genuin musik. Den ladakhiska folkdansen är mycket stillsam med små fotrörelser och med all vikt och koncentration lagd på handrörelserna. Ej sällan genomförs folkdanserna av enbart damer som då dansar på rad i helt synkroniserade rörelser, ofta med sjalar för att accentuera och utveckla handrörelserna, som är mycket graciösa. De fyra damerna som dansade för mig ville bjuda upp mig till dansen, men jag är ju som bekant inte dansant.

Men det var kanske den bästa kvällen av alla och ett minne för livet. Mitt värdfolks släktingar var här för Dalai Lamas skull. Hans närvaro präglade hela Leh i dessa dagar, på fredag skulle han inleda sin offentliga undervisning i Choglamsar, och därför kom hela världen till Leh med omnejd, medan jag ensam måste fara härifrån just när allt var som bäst, när Ladakh var som lyckligast med festjippon överallt till Dalai Lamas ära, (vart man än kom var det fest på gång med högtidsklädda damer överallt med sina mycket karakteristiska färgsprakande schabrakmantlar,) och när vädret äntligen hade tillfrisknat och blivit gynnsamt efter den efterlängta regnuppfriskningen av hela landet. Men det kanske skulle vara just så, att man måste bryta upp från festen just när den var som allra lyckligast.

Det var dock bara att hoppas att vägen till Manali inte regnat bort. Om den hade gjort det, som för två år sedan, skulle man vara hänvisad tillbaka till festen kring Dalai Lamas ojämfröliga närhet i Leh.

18. Vägen till Manali.

Naturligtvis var det med en utomordentlig saknad man lämnade Leh, huvudstaden för det enda land i världen (utom Bhutan) där den tibetanska buddhismen lämnats helt i fred som suveränt dominerande religion till enbart godo för hela landet och för alla som gästade det. Dock är ju buddhismen snarare en praktiskt inriktad livsfilosofi med betoning på sunt förnuft än en religion.

Klockan tre på morgonen gällde det att vakna, ta sig upp ur sängen och vandra i mörkret med allt bagage till busstationen. Vädret var stjärnkligt, och ficklampan fungerade, så det var inga problem. Det var den 15 augusti, de båda företagsgiganterna Napoleons och Walter Scotts födelsedag.

Bussen startade klockan 4, och ombord förekom nio andra västerlänningar utom jag, fyra israeler och fyra nederländare samt en polack, som kunde mycket dåligt engelska. Tre av nederländarna var en flandrisk familj på en mor med sina båda döttrar, som reste i Indien för första gången. De var mycket rara och behagliga alla tre. Bredvid mig satt den fjärde nederländaren, en ung holländare som gjort Vypassanakursen i Choglamsar tillsammans med en av israeliskorna, en

charmerande ung dam som hette Jael och talade god engelska. Dessa två blev mina bästa vänner under resan. De tre andra israelerna levde helt för sig själva och reste till Manali främst för sina intressen i hippieliv och hasch.

I gryningen nådde vi Upshi, där det första uppehållet gjordes för en kopp te. Därefter började äventyret. Men vi hade tur. Genom att vädret var strålande vackert var det även varmt, så man frös inte ens uppe vid det högsta passet på 5360 meter. Sedan bar det ner mot Pang för ett längre lunchuppehåll. Därefter visade sig mina farhågor beträffande vägens tillstånd efter regnet ha varit befogade. En bro över floden var borta, och en stor skylt sade "*Road Closed*", men bussen körde helt sonika genom floden.

Liknande incidenter utspelade sig hela vägen. På sådana här svåra vägar, liksom också på vägen Srinagar-Leh över Kargil, kör alltid två bussar samtidigt, så att de skall kunna hålla tillsammans och den ena hjälpa den andra om något händer. När vi hade förlorat den andra bussen långt efter oss vände vi plötsligt tillbaka för att se vad som hade hänt. Det visade sig att den andra fått punktering men att denna nu var fixad.

Vid ett annat tillfälle lossnade ett bagage från taket, men lyckligtvis upptäcktes det genast.

Genom svindlande ökenraviner tog vi oss upp till det andra passet Lachlung La på 5060 meter, varpå ökenvägen ledde oss uppströms mot Sarchu med dess monumentala omgivningar. Hela denna floddal är som en annan sorts Monument Valley i Arizona med den skillnaden att man ser de monumentala klippformationerna från ovan i stället för underifrån. Sarchu., som ligger precis halvvägs, nåddes i god tid före klockan fyra. Efter te fortsatte vi mot Keylong, men här var vägen i ett miserabelt skick, ofta obefintlig, ofta översvämmad, ofta bortspolad, ofta fick konduktören gå ut och rulla bort stora stenar som rasat ner mitt på vägen, men ingenting kunde stoppa oss. Precis när det blev mörkt nådde vi fram till Darcha efter 16 timmars resa och 340 kilometer. Där stannade vi för natten. Konduktören berättade, att på grund av firandet av Indiens 55-e självständighetsdag var allting fullt i Keylong, så vi kunde inte övernatta där utan stannade därför i stället i Darcha fyra mil tidigare.

Darcha är ett mycket vackert ställe, och härifrån utgår karavanvägen norrut till Zanskar och Padum. Det tar 21 dagar hela vägen till Lamayuru, vilket är den största och mest klassiska trekken i Ladakh.

Vårt övernattningsställe blev ett väldigt plåtskjul med sängarna längs med väggarna och restaurang i mitten vid utgången. En säng med täcke och kudde för natten kostade 30 rupier (6 kronor) vilket var väl värt sitt pris för de fem timmar man fick sova tills man väcktes klockan tre.

Vi kom dock iväg först klockan fyra och fick då fortsätta sova på bussen. Vid soluppgången nåddes Khoksar, den sista byn före Rothangpasset, där vi kunde inta en blygsam frukost på te med parantha, ett slags tunnpannkaka i en skiva utan ägg. Sedan följde Rothanguppstigningen.

Rothangpasset är kanske det högsta i Indien om man beräknar uppstigningshöjden på båda sidor. Passet är nästan 4000 meter, varför uppstigningen på ömse sidor är mer än 2000 meter. Mellan de högre passen på vägen sänkte vi oss aldrig djupare än 4500 meter, varför 5000-meterspassen var småpotatis, men uppstigningen till Rothang och nerstigningen på andra sidan omfattande 25 km serpentinvägar (50 tillsammans) är ett helt företag, i synnerhet som trafiken är svår längs den enfiliga vägen.

Till all lycka förblev oss dock vädret troget. Solen strålade klar hela vägen även över Manali, så man kunde se allt. Förra gången såg man praktiskt taget ingenting från Leh till Manali på grund av dåligt väder.

Emellertid var vi ganska trötta när vi kom fram först klockan 11.20 efter sju och en halv timmar och endast 10 mil - man klarar Göteborg-Stockholm på kortare tid även i buss. Våra avsked av varandra blev ganska knapphändiga. De tre israelerna for genast till sin hippiekoloni, den flamländska familjen hade mycket bagage att få ner från taket, och polacken med Jael och Schaich (han hette faktiskt någonting sådant) skulle vila upp sig utanför staden, medan jag genast skaffade en bussbiljett till Dharamsala. Inget hotell propsade den här gången på att jag skulle ta in hos dem för att vila och duscha under eftermiddagen, så jag slapp den utgiften. I stället tog jag in på ett tibetanskt matställe för en lång och lugn lunch i skuggan utan någon förödande skvalmusik som störde.

19. Banketten i Dharamsala.

Det enda man hade att göra i Manali var en krogrunda, dvs. den himalajiska motsvarigheten - en terunda, i det här fallet en kondisrunda mellan olika tesjapp med sötsaker typ "German Bakery". På det sista stället hade jag turen att stöta på en nepales som fascinerades av att jag skrev noter. Vi kom i samspråk, det blev naturligtvis mycket tal om Nepal och den svåra situationen där, varvid han berättade, att maoisterna bett om fred. I bästa fall var inbördeskriget slut.

Klientelet på bussen till Dharamsala var av varierande karaktär. Bussen skulle avgå halv sex, men en passagerare saknades, så bussen försenades från början. Han kom tio i sex, och naturligtvis var det en israel. Han hamnade bakom mig, och vi kom i samspråk, varpå han avbröt mig hela tiden. Han kunde inte lyssna. Han kunde bara prata.

Framför mig fick jag dock en indier som visade sig vara engelsman: han var född och uppväxt i London, och han njöt av att få tala riktig engelska med mig. I Indien, sade han, måste man tala engelska med indisk accent - annars förstår de inte vad man säger. Det är som en särskild dialekt för sig med mycket korta vokaler, så att också orden blir mera korthuggna och sammandragna, vilket är jobbigt för en engelsman. Han var mycket sympatisk och var lärare till yrket.

Förutom ett franskt par var resten i bussen israeler. Som vanligt kom det en extra grupp israeler på i Kullu ner från Manikaran, vi stannade vid en vägre Restaurang för middag först klockan halv 10, då det var alldeles för sent att äta, så både fransmännen och jag drack bara te medan engelsmannen inte intog något. Vi fick sedan med någon möda någon sömn under oavlatlig skumpning, slängning och knäskavning tills vi brutalt väcktes upp klockan halv fem. Ingen begrep något. Alla var i fullkomlig uppståndelse. Alla skrek att vi måste lämna bussen. Först så småningom gick det upp för oss att vi var framme i Dharamsala. Snart var hela passagerarskocken med allt sitt bagage som i ett löst tattarlager ute på planen.

Men det var alldeles för tidigt. Det gick inga bussar upp till McLeod Ganj ännu. Den första skulle gå om två timmar. Det fanns dock några taxibilar tillgängliga, och snart hade alla dessa beslagtagits av alla israelerna. Det blev bara jag och fransmännen kvar. Vi blev sittande där på busstationen i väntan på bussen och somnade av då och då. När jag efter en av slumrarna slog upp ögonen var fransmännen försvunna. De hade gett sig av.

Min buss gick sedan klockan sju och var fullproppad med skolbarn, med vilka jag fick det underbara nöjet att trängas. Framme i McLeod Ganj fanns det ingen plats på mitt gamla hotell Lhasa, så jag hamnade i stället på ett nytt ställe långt nedanför staden som hette Freedom Palace. För 100 rupier fick jag ett dubbelrum med utsikt och varmdusch, vilket kunde behövas.

Vid frukosten fick jag det stora nöjet att få tala italienska igen: där var en stor grupp trevliga unga italienare från Milanotrakten. De frågade mig vad man kunde

göra i McLeod, och jag föreslog dem en tur upp till Triund. Det var de genast med på, och vi kom överens om att träffas klockan 11. Emellertid kom de tidigare tillbaka, då en av dem plötsligt förlorat plånbok och pass i sin gördel, som hon plötsligt tappat utan att hon visste var. Hela deras tillvaro var upp-och-ner-vänd, och det blev nog inget Triund av för dem då de i stället måste vända upp och ner på hela stan och umgås med polisen.

I stället träffade jag Per från Umeå, den första svensk jag träffat i Indien i år utom Helena. Även han var en erfaren Indien- och Ladakhresenär, och vi hade väldigt mycket att prata om då han även framför allt var en entusiastisk bokläsare och -samlare. Vi delade fullkomligt samma brist på beundran för Sven Hedin.

Mitt program i Dharamsala var digert, och när de nya bekantskaperna och engagemangen hopade sig infann sig genast svårigheten att hinna med allt. Jag hade stämt möte med italienarna klockan 11, men de infann sig inte troligen på grund av deras nya turbulenser omkring katastrofen med den förlorade plånboken och passet. Därmed hann man med all e-mail-trafiken (30 rupier i timmen i Dharamsala mot 120 i Leh) innan det gällde att spåra upp Johannes.

Denna gång hade jag tur. Han hade lyckats ta sig till Dharamsala och bodde hos munkarna i vanlig ordning, och vi hade en riktigt traditionell lunch tillsammans på Shangri La, som var sig helt likt. Han ville mest höra om turerna kring Dalai Lama och Helena i Leh.

Fastän jag knappt sovit på tre nätter och åtminstone inte i någon riktig säng var det omöjligt att vila på eftermiddagen. Det var för mycket som hände.

Jag återkommer senare till samtalen med Johannes. Även samtalen med Per fortsatte, han hade tillbringat en hel vinter i Ladakh och väckt hela Lehs stora uppseende med att mitt på bazargatan spanna för sig ett par svenska skidor och begagna dem med gott resultat - skidor är en okänd företeelse i Ladakh. Vi pratade mycket Ladakh och saknade båda detta unika paradiset bortom bergen uppåt himlen och filosoferade över deras mycket märkliga lösenord "Julley", som är som ett Sesam som vid begagnandet gör alla till dina vänner och öppnar alla dörrar. Det finns till och med en ladakhisk sång om ordet "Julley" och dess fantastiska betydelse, som sjungits för mig den sista kvällen och som min värd förklarat för mig hela innebörden av. Det är en öppenhyrtlighet vänskapsbetygelse som har samma oreserverade betydelse mellan gammal och ung, ungefär som Kiplings "Vi är av samma blod, du och jag" och därför vänner för livet blott genom uttalandet av detta hjärtliga hälsningsord. Det torde inte finnas någon motsvarighet till det någon annanstans i världen.

Mot kvällen stötte jag ihop med italienarna igen. De hade haft en jobbig dag naturligtvis och suttit hos polisen, varför vi nu allesammans gick på Shangri La tillsammans för att slappna av över en riktig italiensk middag. Vi var sju stycken och beställde alla rätter, den ena godare än den andra, och det enda vi saknade var rödvin. Stämningen var den bästa tänkbara och erinrade om mina bästa stunder med andra italienare (exempelvis banketten i Kargil 2000) och även i Italien. Vi höll på hela kvällen och beslöt att alla tillsammans försöka bege oss upp till Triund följande morgon. De var alla norditalienare med alpinistiska erfarenheter, och särskilt Lorella, min bordsdam, var mycket energisk. Allt vad vi behövde var en smula vackert väder, vilket dock kanske var en omöjlighet att hoppas på i monsuntiden i Dharamsala.

20. Avsked med eftertanke.

Så nalkas man då avskedets bittra stund, det alltid svåraste momentet på hela resan, när intrycken är som mest samlade och överväldigande och man måste skiljas från deras ymnigt vederkvickande källa.

Vi gick faktiskt upp till Triund i gryningen efter frukost klockan 8 på Shamballah (var annars?), och vädret lovade bara gott. Vi var bara sex, ty den sjunde italienaren var en buddhist från Verona som hellre ville stanna hemma och meditera. Vi återstående sex menade dock att det fanns ingen bättre meditation än umgängelse med naturen, gärna under fysisk ansträngning.

Precis innan vi kom fram till "*Best View Café*" gensköts vi av en nepales som kommit upp genvägen från McLeod på en halvtimme medan vi redan traskat i nittio minuter. Tre av italienarna hade redan blivit efter, de tre unga damerna inklusive Tatiana, som förlorat sitt pass och plånbok och suttit tre timmar hos polisen igår utan att ens ha blivit bjuden på en kopp te. Byråkrater fungerar långsamt och utan omtanke. Det var bara jag, Lorella och Gian Carlo kvar, och dimmorna höjde sig redan över McLeod.

När vi nådde upp till Triund var vi redan helt omsvepta, och Gian Carlo frågade mig: "Och vad kunde man se härifrån då?" Jag försökte trösta honom med att bergen man skulle ha sett ändå inte var särskilt vackra. Vi hade likväl en underbar stund där uppe över var sin kopp te. Lorella arbetade mest med småbarn, uppfostran och undervisning men var framför allt dramatiskt intresserad, vilket intresse hennes man Gian Carlo delade. Även resandet var ett gemensamt intresse, de hade varit i Indien förut bland annat så högt upp som i Badrinath. Vi var på samma nivå nu (över 3000 meter), och de hade bra visat sig kunna hålla takten med mig. Däremot gav vi upp hoppet om de tre som vi förlorat på vägen.

När vi gick ner igen och på nytt passerade "*Best View Café*" meddelade de där att de tre flickorna vänt tillbaka ner på grund av dimmorna. De hade handlat förnuftigt, ty nu började det regna. Lorella hade en regnrock, men Gian Carlo envisades med att gå barbent och kortärmad och bli genomdränkt och menade att han var van. Han frös inte alls. Själv hade jag både jacka och paraply men gick i sandaler, medan Gian Carlo och Lorella fick vatten i dojorna.

Det regnade hela vägen ner, varpå vi tröstade oss över en lunch. Gian Carlo satt fortfarande halvnaken och i öppet drag från fönstret men tänkte inte på konsekvenserna så länge maten smakade.

Vi skildes efter lunchen, och jag gick till Johannes. Vår avskedssamvaro var begränsad till två timmar, och naturligtvis var han mest bekymrad över framtiden.

"Tibetanernas religion kommer att överleva, ingenting kan stoppa den, och den har framgång med sig överallt i världen mest på grund av det förtryck de är utsatta för, men ingen vet hur det kan komma att gå med Tibet. Deras traditioner med reinkarnation har fått sig en katastrofal knäck genom 1900-talets politiska verklighet. Panchen Lama har havererat genom kinesernas ingripande, och ingen vet om det kommer att bli någon 15-e Dalai Lama. Förutseende nog har Dalai Lama just därför berett vägen för en demokratiskt vald exilregering i framtiden oberoende av Dalai Lama, och den exilregeringen fungerar och kommer att bestå. Tibetanernas värsta kris är just den knäck som reinkarnationstraditionen har fått genom kommunismens brutala framfart. Alla religioner har tidvis eller alltid varit affekterade av intolerans och självdestruktiv dogmatism utom buddhismen, men ingen religion har någonsin varit mera förödande i sin framfart och mera destruktiv än den etablerade dogmatiska ateismen, som i sin maximala intolerans och orättvisa gått hårdast åt just buddhismen, den enda helt toleranta religionen, om den ens kan kallas en religion.

Både hinduismen och buddhismen uppfattar reinkarnationen som en självklarhet, och även många andra folk gör det. Som portalfigur i den grekiska

tankevärlden gjorde även Pythagoras det, och det har även funnits reinkarnationsinriktningar inom både judendom och kristendom. Men bara den tibetanska buddhismen har gått så långt att den menat sig kunna precisera och återfinna reinkarnationer och etablera dem i inkarnation efter inkarnation. Det normala är den uppfattningen att man genom sin död blir helt befriad från sitt tidigare liv liksom med alla tidigare inkarnationer och kan börja om från noll igen. Döden befriar från all synd och skuld och stryker ut allt på svarta tavlan. Endast den tibetanska buddhismen har gjort det möjligt för vanliga dödliga människor att kunna bygga vidare på tidigare inkarnationer i en fortlöpande kontinuitet. Detta är den tibetanska buddhismens unika sårbarhet och största sårbarhet, ty just detta har den kinesiska kommunismen visat sig kunna med att ifrågasätta och till och med vilja förstöra.

Dess sårbarhet ligger i det att en tidigare reinkarnation aldrig med säkerhet kan bevisas. Man kan aldrig vara helt säker. Det finns alltid rum för tvivel, och en politisk konkret verklighet har visat sig kunna ha förödande konsekvenser för en abstrakt tradition om den en gång visat sig ha en destruktiv vilja. Detta är kanske den tibetanska buddhismens största problem."

Vi pratade om framtida planer, och jag berättade om min möjlighet att återkomma i november och kanske göra en Tibetresa nästa år. "Har du råd med det?" frågade han. Jag visste inte. Allt var osäkert.

Vi skildes, jag gick hem och packade och beredde mig därefter för mitt avsked av italienarna. Vi samlades på Shamballah, sju personer kring ett litet bord, och till råga på allt infann sig även Per. Han kunde ju ingen italienska, så han fick tala engelska med dem som kunde det, främst Tatiana, medan jag fick översätta för de övriga mellan italienska och engelska. Det var inte alltid jag lyckades. Hur ska man exempelvis veta vad ord som "temössa" eller "smörkärna" heter på italienska, när man inte ens vet vad "smörkärna" heter på engelska?

Men vår samvaro var desto ljuvligare, intensivare och mera njutbar. Till på köpet tillkom det en extra italienare, en ung ensamstående moder från Arezzo med liten brådmogen dotter, som slog oss alla ur brädet konversationsmässigt, så att vi alla storknade. Man vet ju hur brådmogna småbarn kan prata när de väl kommer i gång, i synnerhet om de är flickor.

Per underhöll sällskapet med sina skräckhistorier om Rothangpasset, att Rothang i verkligheten betydde "Likfältet", vilket namn passet gjorde skäl för då det fortfarande kröp fram skelett- och likdelar ur glaciären efter en havererad mongolisk invasionsarmé för sju hundra år sen. Damerna ryste. Den roligaste upplevelsen för dagen var dock för Pers del att jag gått omkring i McLeod Ganj med en plastpåse på vilken det stod "Göteborgs Universitetsbibliotek". Per var född göteborgare ehuru bosatt i Umeå.

Men Gian Carlo var sjuk. Han skakade i frossa och måste återvända till sitt hotell för att ta en aspirin, samtidigt som jag måste hämta mitt bagage. Vi hade sällskap, han frös så han skakade, och jag blev riktigt orolig för honom. När jag sedan återvände till damerna med mitt bagage berättade jag om min oro för Lorella, men hon menade att han alltid fick feber för en dag på sina resor. Det var helt normalt.

Bara Lorella och Tatiana var kvar då de andra tre veronesarna tagit en tidigare buss. Vi hade en sista kopp te tillsammans innan det smärtsamma avskedet påtvingades av min buss avgång. Tatiana med sitt förlorade pass och pengar och Lorella med sin sjuka man - det var ett märkvärdigt avsked under extrema omständigheter av två underbara italienska flickor i hållregn i McLeod Ganj, men vi lovade hålla kontakten. De skulle stanna en dag till med Per.

Det blixtrade och dundrade på vägen ner, det var mitt första åskväder i Indien den här gången, men jag fick överraskande gott resällskap av två unga tibetaner. När de hörde att jag varit i Tibet två gånger ville de höra allt om detta, vi intog en

gemensam middag på busstationen i nedre Dharamsala, och vad jag berättade verkade uppmuntrande och glädjande för dem. Vi hade sedan sällskap hela natten hela vägen till Delhi.

Bussen var proppfull, och en av dem som satt på golvet blev sjuk. Då mitt fönster var närmast kastade hon sig över mig tre gånger för att få kräkas ut genom fönstret. Lukten var avsevärd, men lyckligtvis kom det ingenting på mina kläder.

En annan sådan löjlig episod var upplevelsen av den enda urinoaren i Leh. Den finns strax nedanför centrum och har en avdelning för herrar och en för damer. Det står tydligt på den att avträdet kostar en rupie, men jag hade aldrig sett någon inkassare där. Döm om min förvåning när det just den sista dagen stod en ung man där som ville ha en rupie för besöket. Naturligtvis hade jag ingen växel. Det hade inte han heller. I stället för fyra rupier tillbaka på en femma fick jag då fyra kvitton tillgodo för fyra återbesök, tydligt upptryckta och kvitterade papperslappar. Då det var min sista dag var de tyvärr värdelösa för mig.

När vi kom fram med bussen till Manali från Leh efter en 24 timmars bussresa längs omöjliga och livsfarliga vägar och kommit levande fram och bussen tömts och taket befriats från bagage, hördes plötsligt en kraftig smäll. Det var ett däck som exploderade. Denna punktering kom precis lagom för sent för att ej ställa till med besvär för oss, och vi var tacksamma mot bussen för att den väntat så länge med att ge uttryck för sina plågsamma vedermödor.

Liknande incidenter utmärkte i princip hela resan, som måste betecknas som utomordentligt lyckad. Den hade nästan bara bestått av lyckträffar hela vägen, och visserligen sitter jag bara på flygfältet i Delhi ännu och väntar på min hemfärd, men jag tror inte att Lufthansa kommer att ställa till med besvär. Jag har fortfarande både whisky och rom kvar i bagaget utom pengar över, så ingenting saknas för att hemresan skall kunna företagas och genomföras med alla tänkbara bekvämligheter till buds, med många nya vänner att tänka på under resan och med massor av ljuva minnen att gotta sig i och ägna sig åt att bevara.

Eftertanke.

Det enda betänkliga med resan var det helt nya fenomenet hur all min aptit försvann och förblev borta under två veckor. Även här på flygfältet har jag försökt inta en normal indisk lunch med ris och linser och grönsaker och bara funnit den vidrig. Jag kan inte längre äta normalt kryddad indisk mat. Detta kastar en skugga över framtida resor till Himalaya.

En av konsekvenserna av detta var att jag inte fick en enda diarré men desto mera förstoppning, ofta med plågsamt förlängda och krystade toalettbesök. Även italienarna led lustigt nog av samma problem, men de hade enkom garderat sig mot diarréproblem med motverkande medel, varpå de fick förstoppningsproblem i stället.

Annars blev resan märkvärdigt fri från hälsoproblem utom i sluttampen, när på bussen från Manali till Dharamsala mannen framför mig envisades med att ha sitt fönster öppet, så att jag fick allt drag på mig hela natten, vilket var omöjligt att skydda sig mot och resulterade i halsont och en liten förkylning som satte sig på rösten, men det var en baggis.

Mera intressant att skärskåda var resans mänskliga studiematerial, då jag kom i nära kontakt med både buddhister, kristna, israeler, muslimer och hinduer. Buddhisterna och de kristna höll måttet, men de andra gjorde det inte. Israelerna har invaderat Indien sedan 1997 och är vanligen grupper som just kommit loss från militärtjänsten. Per betecknade dessa som mer eller mindre krigsskadade, men många av dem kommer till Indien just för att bota sina krigsskador. Och det finns alltid underbara undantag, som Eli och Jael, som båda reste helt ensamma, hade

utmärkt distans både till Israel och judendomen och var mänskligt sett underbart idealiska människor. Individerna överträffar alltid grupperna.

Muslimerna på resan gav tyvärr genomgående ett nedslående intryck. Ali Rahi var den bäste av dem, en ansvarskännande indier och dock muslim, men hade en mörkt pessimistisk syn på tillvaron och satte affärerna främst, liksom alla de andra muslimerna. Även reseagenten, som inte ville låta mig komma till Nubra trots rimligt affärserbjudande, var muslim.

Så har vi hinduerna, denna väldiga massa av utmärklade kaosbesjälade fantaster med världens äldsta och mest livsbejakande religion, som alltid på något sätt förblir okontaktbara. De lever i sin egen värld som man med västerländsk logik aldrig kan begripa. Vill man bevara logiken som bas för sitt levnadssätt förblir det bäst att ej befatta sig med hinduismens outrannsakliga fantasteri av illusionismer.

Endast buddhismen och kristendomen baserar sig i någon mån på sunt förnuft och medmänsklighet av dessa fem, buddhismen dock mer än kristendomen, varför de går bra ihop, medan de andra tre hopplöst saknar distans till tillvaron och går vilse i fanatismens, övertrons, vidskepelsens och fatalismens återvändsgränd.

Jag klarade resan (28 dagar) på under 10,000 kronor (9700), men resans märkligaste statistiska uppgift är att jag inte ramlade en enda gång. I Himalaya får man halka, slinta och snubbla, det är oundvikligt, men man får absolut inte ramla. Jag ramlade inte en enda gång, och detta förblir resans mest positiva statistik. Alltså var hela resan mer än bara lyckad och det med högsta tänkbara poäng.

Emellertid återstod det största problemet. Så fort jag satt på flyget och det höjde sig över Pakistan och Afghanistan, infann sig en förödande hemlängtan tillbaka till Himalaya. Botad från Himalayasjukan var man inte. Tvärtom.

24.7 - 20.8.2002.

Kom ihåg Lithang!

"Det finns ingenting föraktligare i västvärlden än dess äckliga sympati för det röda Kina från 60-talet och dess vidriga Maokult. Medan Mao utplånade folk och byar och satsade på storskalig etnisk rensning i Tibet med högt utvecklat brutalt militärvald mot ett folk som inte kunde försvara sig och som inte hade något annat än sin uråldriga buddhistiska kultur, som Maos armé av gangsters just därför med nitiskt och systematiskt vald ägnade sig åt att fullkomligt förstöra och utrota, slickade västvärlden smickrande alla kinesiska kommunister om händerna och ägnade den lilla röda boken, den enda tillåtna i Kina under kulturrevolutionen, en sliskig vördnad som kultskrift. Medan Mao metodiskt och överlagt förstörde hela Kinas kultur och mer än 6000 kloster och tempel i det hårdhänt ockuperade och förslavade Tibet föll även Amerika för frestelsen att smickra in sig hos Mao för att få göra lönsamma affärer med honom genom Nixons och Kissingers initiativ. Dittills hade Amerika som det dominerande bålverket mot ondska och diktatur i världen hjälpt Tibets frihetskämpar mot kineserna, men genom att Nixon och Kissinger tänkte om och beslöt att kyssa Maos toffel och göra affärer med så stora skurkar som möjligt (inkluderande även skurkarna Suharto och Pinochet bland andra) förråddes Tibets frihetskämpar och Tibets goda och rättvisa sak genom ett svek lumpnare än Chamberlains mot Tjeckoslovakien 1938. Kommunistregimen i Kina har våld, svek och lögner som sin enda grund. Allt vad de säger är lögner, och de vägrar att lyssna till något annat än sina egna propagandistiska lögner. Säger någon sanningen till dem, som tibetanerna brukade göra som sitt enda försvar, så gör de som de gjorde med tibetanerna: dödar dem genast. Fråga frihetskämparna från Kham. Kineserna

mördade 480,000 av dem för att få uppfylla deras land med maotrogna kinesiska insekter.

Jag har under de senaste tio åren oförtröttligt arbetat för att underminera Kinas kommunistregim för att få bort den och bereda vägen för Tibets och Turkestans självständighet. Jag tänker fortsätta med detta oförtröttligt men bara genom diplomatiska fredliga medel. Pekings kommunistregim måste bort, den är en vidrig stinkande kräfttumör för hela världen, och jag struntar i hur den avlägsnas bara den avlägsnas, men jag ämnar aldrig själv ens slå en enda kines på käften. Möter jag skurkar går jag ur vägen för dem och ignorerar dem hellre än att ha någonting med dem att göra, medan jag naturligtvis inte har någonting emot att de försvinner genom andras åtgärder, som jag dock vägrar befatta mig med själv.

Med den kinesiska kommunistregimen fördömer jag alla politiker i världen som samarbetar med den och betecknar dem alla som lika stora skurkar som de skurkar de samarbetar med och därmed ger legitimitet åt. Allt som har med Kinas kommunistiska regim att göra är ruttet, och jag vägrar befatta mig med politisk rutenhet.

Under de senaste tjugo åren har Kina patetiskt försökt stryka ett streck över Mao-epoken genom att införa marknadsekonomi, och de säger till väst: "Se, vi har infört marknadsekonomi, nu är allt på rätt väg i Kina, kom och gör affärer med oss, Mao är ett avslutat kapitel, och vi bör alla glömma och förlåta." Så lätt kommer de inte undan. Det är lätt att förlåta men omöjligt att glömma, och det är samma regerande kommunistparti i Peking nu som under Maos dagar, samma gubbar sitter kvar och hyllar fortfarande samma omänskliga materialistiska principer, och de får inte och skall inte komma undan, lika litet som nazisterna gjorde det. Och vad de kinesiska kommunisterna gjorde i Tibet var minst lika grymt som vad tyskarna gjorde i Polen. Skillnaden är att tyskarna hindrades till slut medan kineserna fortsätter med sin fördolda systematiska etniska rensning i Tibet ännu idag 52 år efter deras brutala invasion och ockupation av detta helt fredliga kulturfolk och deras land."

"Klostret i Lithang var ett stort och betydande kloster i Kham men bara ett kloster med betydande egendomar, men inom klostret tjänstgjorde och bodde även en hel del kvinnor och barn. Ett tibetanskt kloster är ju inte bara kloster för munkar och nunnor utan även skola och universitet för alla åldrar. Tibets klostersystem är egentligen det enda skolsystem Tibet någonsin har haft, men det har varit mycket effektivt och stabilt samtidigt som det varit världens kanske bästa uppfostringsinstitution.

1956 fordrade kineserna av klostret att det skulle teckna upp alla sina tillgångar inklusive landegendomar och värdeföremål i klostret. Detta ville klostrets munkar inte göra. Varför skulle de, celibatära förvaltare av religiösa traditioner och upptagna med enbart böner och undervisning, underkasta sig främmande ateisters befallningar? De rådgjorde med män i bygden, som fattade beslutet att stunden var kommen att börja bjuda de inkräktande kineserna motstånd. Så de gjorde en räd mot en kinesisk förläggning och tog deras vapen. Sedan, när kineserna tog upp klappjakt på dem, tog de sin tillflykt hos munkarna i klostret. Kineserna krävde att munkarna skulle utlämna dem. Munkarna hävdade klostrets egenskap av fristad och menade att de inte kunde utlämna någon som sökt skydd hos dem. Kineserna föreslog då, att om de utlämnade rebellerna skulle inga nya tvångskollektiviseringar införas på två år. Munkarna nekade.

Då bombade kineserna klostret från luften. Bombplan var en okänd företeelse på den tiden för folket i Kham, så de var fullständigt utlämnade. Sex tusen människor befann sig i klostret i tron att de skulle vara skyddade där, de hade alltid brukat vara skyddade just där om någonstans, varför de vägrade lämna det, medan kineserna bombade det till grus och ruiner. Fyra tusen av de sex tusen dog, mest kvinnor och barn, åldringar och munkar.

Inte ett ord om detta nådde utanför Kina. Världen hade då all uppmärksamhet på Suezkrisen, liksom den 1950, när Tibet ockuperades av Kina, hade all sin uppmärksamhet på Koreakriget, som var "viktigare".

Lithang var bara en episod av många och långt ifrån det enda kloster som flygplansbombades av kineserna. Ganden och Tsurphu, två ledande kloster i hjärtat av Tibet, är två andra exempel. Under andra världskriget bombade och förstörde de allierade det berömda italienska klostret Monte Cassino söder om Rom, men de hade inget val, då tyskarna förvandlat det till en strategisk försvarsfästning. Kineserna flygplansbombade och totalförstörde mer än 6000 kloster i Tibet bara för att de med sin andlighet utgjorde något främmande för kinesisk ateistisk etablerad materialistisk kommunism och därför ansågs fientliga. De kinesiska kulturmassakrerna i Tibet var precis lika grymma som nazisternas väl överlagda utrotningsförsök mot judarna 1933-45 med den skillnaden, att kineserna fortsätter ännu idag fast med listigare medel: i stället för att direkt och konkret utrota tibetanerna med våld försöker de dränka den tibetanska befolkningen i en systematisk tvångsöverflyttning av kineser till Tibet, så att Lhasa inte längre är en tibetansk stad. Två tredjedelar av alla tibetanska hus har rivits, och hälften av Lhasas hela befolkning är nu kinesisk, medan tibetanerna berövas mer och mer mänskliga rättigheter. Nu får de inte längre vallfärda till sitt eget heliga berg Kailash utan dyra specialtillstånd, och självklara saker som utbildning och jobb förnekas dem medan kineserna privilegieras. Samtidigt kostar en kines i Tibet Pekingregeringen lika mycket som fyra kineser i Kina. Peking har i Tibet gjort sin sämsta affär och det med våld.

Frågan är: hade munkarna i Lithang rätt att förvägra en främmande ockupationsmakt deras klostres tillgångar eller inte? Om de inte hade rätt att säga nej har enligt samma prejudikat ingen någon rätt att motstå något övervåld eller tyranni. Om de hade rätt att säga nej, så måste man ta Tibets parti mot Kina - tills Kina har lämnat Tibet."

- Johannes B. Westerberg.

Den tibetanska folk- och kulturutrotningen

Kineserna har avancerat ännu ett steg. I somras blev plötsligt alla tibetanska guider i Tibet av med sin behörighet och ersattes med kinesiska guider och det utan förklaring. Den troliga anledningen var den att de tibetanska guiderna ansågs olämpliga då de för det mesta var utbildade i Indien och inte i Kina. Gradvis fortskrider alltså sinofieringen av Tibet steg för steg medan kineserna bara ler mot omvärlden och påstår att allt är i sin ordning, att tibetanerna fortfarande är i majoritet i Tibet (vilket är en lögn), att de mänskliga rättigheterna respekteras och gör framsteg (vilket är en lögn), och att Tibet inte alls håller på att sinofieras (vilket är den största lögnen) fastän Beijing tvångspumpar in kinesisk befolkning dit för att dränka det tibetanska folket och kulturen i kinesisk forcerad massimmigration. Samtidigt utrotas tibetanerna långsamt men säkert liksom andra ockuperade folk som uigurerna i Turkestan, då all opposition tystas ner och likvideras hänsynslöst, medan den tibetanska flyktingströmmen över Himalaya till Indien och Nepal är en ständig åderlåtning på vad som finns kvar av Tibet.

Vad tänker Kina säga sedan när det inte längre finns kvar några tibetaner eller något tibetanskt i Tibet, när den tibetanska kulturen omvandlats till en ytlig kinesisk Disneylandkuliss till turistfälla och alla kloster och tempel kräver inträde av turisterna som om de var karuseller eller bara döda muséer? Ty det är vad Kina har för avsikt att omvandla Tibet till: ett dött museum för Beijing att tjäna pengar på. Utan tvekan kommer Kina då att säga, att "den fredliga befrielsen av Tibet nu är

lyckligt fullbordad", precis som tyskarna efter Warszawaghettots förintelse triumferande då förklarade Warszawa för "Judenfrei" när bara ruiner återstod.

Och vad tänker världen säga då, som ingenting gjorde utan bara stod och såg på medan ett land och ett folk med dess unika kultur och andlighet fullständigt likviderades av tidernas kanske brutalaste ateistiska och kanske mest konsekvent krasst materialistiska diktatoriska regim?

Då kommer världen att inse att den har ett problem på halsen i form av sin grymmaste diktatur och supermakt som den inte kan bli av med och som borde ha åtgärdats när den redan gick för långt i och med inledandet av "den fredliga befrielsen" (alltså den blodiga tvångsockupationen) av Tibet med dess resulterande kulturella och etniska förstöring.

I Urumchi i Öst-Turkestan (kallat "Sinkiang" som på kinesiska betyder "Nya Provinsen") sitter Rabiya Kadir i fängelse. Hon var en ledande affärskvinna bland uigurerna och ett exempel på att uigurerna kunde vara lika duktiga och drivna som kineserna. Därför var hon misshaglig för kineserna, och hon kunde till slut sättas fast för ett brott, då man vid en husrannsakan fann tidningsurklipp hos henne om uiguriska självständighetsrörelser. Det var lika brottsligt och landsförrådiskt som det i Tibet är att äga bilder av Dalai Lama. Öst-Turkestan var helt uiguriskt och självständigt när kineserna ockuperade landet under Mao och under sken av "befrielse": "Släpp bara in oss, så ska vi befästa er självständighet." Resultatet: idag är majoriteten av landets befolkning kineser, och de turkbesläktade uigurerna är reducerade till undermedborgare utan rättigheter, som kineserna kan göra och gör vad de vill med.

Och denna situation understöds av alla som gör affärer med Kina, av USA och Europa; men även Indien och Nepal för en kronisk undfallenhetspolitik och rättar sig efter Kinas direktiv - Nepal har i sommar på Kinas anmodan återbördat tibetanska flyktingar till var de flytt ifrån, och Indien har politiskt erkänt "Tibet vara en del av Kina", detta Kina, som kräver att Taiwan ska uppge sin demokrati och godvilligt ingå i kommunist-Kina, som väl är det enda landet i världen som fängslar folk under brottsrubriceringen "själslig terrorism" (poeter som läst sina dikter offentligt har arresterats för detta brott) och som fortfarande bedriver systematisk hjärntvätt mot oliktankande. Har man fel politiska åsikter tas man om hand av myndigheterna, men det heter inte att man hamnar i fängelse, utan i stället utsätts man för "omskolning", vilket i praktiken är hjärntvätt.

Burmas militärjunta är en kinesisk marionettregering, som förföljer och undertrycker alla demokratiska strävanden och behåller Aung San Suu Kyi i arrest för att hon vann landets sista demokratiska val. Utom kinesisk uppbackning lever denna militärjunta huvudsakligen på inkomsterna från sitt heroinmonopol - med Kinas goda minne, som även hjälpt diktaturen Pakistan med dess kärnvapenprogram.

Vi slapp Sovjetunionen, men vi har fortfarande inte sluppit "Ondskans imperium" som lever kvar i den kinesiska kommunistiska terrordiktaturen.

Fakta om kinesisk praxis vid tvångsabort och -sterilisering av kvinnor.

"Ungefär en halv miljon aborter i nionde månaden genomförs i Kina varje år. De flesta av dessa spädbarn är vid liv när de dödas, och samtliga dessa aborter genomförs i princip mot moderns vilja. Kvinnorna bryts ner systematiskt, hålls vanligen inspärrade, hjärntvättas och vägras mat tills de bryter samman och går med på abort. De faktiska metoderna som läkarna tillämpar som praxis i utförandet av proceduren är brutala. Injektion av Rivalor, "giftsprutan", leder till en långsam död för spädbarnet som kan ta två eller tre dagar, varefter det förlossas livlöst. Ren

formaldehyd kan också injiceras direkt genom den mjuka delen av barnets skalle, eller så krossas skallen av doktors tång. Läkare i Kina är kända för att alltid ha några "strypare" i fickan. Dessa är som sopsäckssnören men längre. De appliceras runt barnets hals och vrids, så att barnet effektivt stryps. Två andra abortmetoder är att dränka det nyfödda barnet i en hink med vatten inför moderns åsyn, och att stoppa igen munnen på barnet med våta handdukar medan doktorn täpper igen barnets lilla näsa. Dessa två metoder används i synnerhet som "lektioner i lydnad" och som påminnelse om att Folkrepubliken Kina har strikta familjelagar som måste åtlydas av medborgarna.

Man beräknar att mellan 4 och 20% av alla tibetanska mödrar har tvångssteriliserats av kineserna. En enda tvångssterilisering av en moder är en för mycket."

- ur en rapport från Human Rights Watch/Asia, 14.12.2002, övers. från engelskan.